

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ
ПРАВО”**

Харків
2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ
ПРАВО”**

(галузь знань 0304 “Право”,
другий (магістерський) освітньо-кваліфікаційний рівень,
напрямок підготовки (спеціальність) 8.03040101 “Правознавство”)

Харків
2015

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни “Міжнародне приватне право” (галузь знань 0304 “Право”, другий (магістерський) освітньо-кваліфікаційний рівень, напрям підготовки (спеціальність) 8.03040101 “Правознавство”) / уклад.: Н. В. Погорецька, О. П. Радчук, В. М. Сорокун та ін. – Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2015. – 78 с.

У к л а д а ч і: Н. В. Погорецька,
О. П. Радчук,
В. М. Сорокун,
Ж. В. Чевичалова,
І. А. Шуміло

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 4 від 15.05.2015 р.)*

ВСТУП

“Міжнародне приватне право” є нормативною навчальною дисципліною, що вивчається з метою забезпечення професійної підготовки фахівців за спеціальністю “Правознавство”, які відповідають сучасним кваліфікаційним вимогам. Цей курс передбачає опанування теоретичних та практичних знань колізійного та матеріально-правового регулювання приватноправових та процесуальних відносин з іноземним елементом, питань про предмет і метод міжнародного приватного права, його систему та джерела, особливості правозастосування (поняття та види колізійних норм, підстави та межі застосування іноземного приватного права судовими органами України, правовий статус суб’єктів МПП), а також засвоєння особливостей правового регулювання відносин власності, зобов’язальних, сімейних, спадкових, трудових та інших відносин, ускладнених іноземним елементом.

Завданням навчальної дисципліни є: вивчення необхідних теоретичних положень, вироблених наукою міжнародного приватного права; освоєння нормативного матеріалу, закріпленого законодавством України; ознайомлення із судовою та арбітражною практикою у цивільних справах з іноземним елементом; ознайомлення з методологією отримання інформації щодо різноманітних аспектів міжнародного приватного права, у тому числі за допомогою бібліографії та сучасних технічних засобів (електронних баз даних та Інтернету).

Основними засобами вирішення цього завдання є навчальні заняття у формі лекцій, семінарів, практичних занять, консультацій, самостійна та індивідуальна робота під керівництвом викладачів. Методично вони забезпечуються програмою навчальної дисципліни “Міжнародне приватне право”, завданнями до практичних, самостійних та індивідуальних занять, тестами. Виконання зазначених завдань передбачає активну роботу студентів з вивчення рекомендованої літератури, нормативних актів, періодичних видань та матеріалів судової та арбітражної практики.

Знання з “Міжнародного приватного права” не лише

допоможуть оволодіти навичками у вирішенні специфічних правових ситуацій, а й сприятимуть формуванню поваги до правових культур інших народів, затвердженню принципу захисту прав, набутих за кордоном, стимулюватимуть розвиток міжнародного цивільного обігу та інтеграції до нього України.

Оцінювання рівня знань студентів здійснюється протягом семестру на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК) і підсумкового контролю (ПКЗ). Підсумковою формою контролю є іспит.

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Міжнародне приватне право” студенти повинні:

– **знати** основні інститути, поняття та категорії міжнародного приватного права; основні положення закону України “Про міжнародне приватне право”; сучасний стан проблем науки міжнародного приватного права; підстави та межі застосування іноземного приватного права; особливості правового статусу іноземних осіб та їх майна в Україні; основи правового регулювання міжнародного обігу товарів, робіт, послуг та результатів інтелектуальної діяльності; особливості розв’язання колізії юрисдикцій та провадження у справах з іноземним елементом.

– **ознайомитися** з практикою та досвідом застосування норм міжнародного приватного права в Україні та світі, тенденціями розвитку цієї діяльності.

– **уміти** правильно тлумачити й застосовувати колізійні та матеріальні норми міжнародного приватного права; самостійно здійснювати правовий аналіз фактичних обставин, що склалися у конкретних правовідносинах; працювати з нормативними джерелами.

ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ п/п	Теми	Всього годин	У тому числі			
			лекції	практичні заняття	самостійна робота	індивід. робота
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I						
1	Поняття, предмет і система міжнародного приватного права	6	2	2	2	-
2	Джерела (форми) міжнародного приватного права	6	2	2	2	-
3	Загальні засади правозастосування в МПП	10	4	2	2	2
4	Суб'єкти міжнародного приватного права	8	4	2	2	-
Усього		30	12	8	8	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II						
5	Право власності	6	2	-	4	-
6	Право інтелектуальної власності	8	2	-	6	-
7	Правочини та зобов'язання з іноземним елементом	10	4	2	2	2
8	Міжнародні перевезення	8	2	-	6	-
Усього		32	10	2	18	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III						
9	Трудові відносини в міжнародному приватному праві	6	2	-	4	-
10	Шлюбно-сімейні відносини в міжнародному приватному праві	8	2	2	4	-
11	Спадкові відносини в міжнародному приватному праві	6	2	-	4	-
12	Колізія юрисдикцій в міжнародному приватному праві	8	2	2	4	-
Усього		28	8	4	16	-
Разом		90	30	14	42	4

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
(протокол № 11 від 27.06.2014)

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО”

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

1. Поняття міжнародного приватного права

Предмет міжнародного приватного права. Поняття приватноправових відносин міжнародного характеру. Види іноземного елемента в приватноправових відносинах.

Методи МПП. Колізійно-правовий метод регулювання. Матеріально-правовий метод регулювання.

Система МПП як галузь права та навчальна дисципліна. Співвідношення МПП з іншими галузями національного права та міжнародним правом. Глобалізація світового господарства та зростання ролі міжнародного приватного права.

Історія науки міжнародного приватного права. Історичні та економічні засади виникнення МПП. Норми МПП у римському праві. Розвиток науки МПП у країнах Європи. Основні концепції міжнародного приватного права у вітчизняній науці.

2. Джерела (форми) міжнародного приватного права

Поняття та види джерел МПП. Подвійний характер джерел МПП, їх співвідношення та взаємодія.

Міжнародні договори як джерела МПП. Договір як засіб уніфікації норм МПП. Значення універсальних та регіональних міжнародних договорів у сфері МПП. Багатосторонні та двосторонні договори про надання правової допомоги.

Внутрішнє (національне) законодавство як джерело МПП. Значення кодифікації норм внутрішнього права в галузі

МПП, її види. Основні нормативні акти України, що містять норми МПП. Сфера застосування та структура Закону України “Про міжнародне приватне право”.

Поняття правового звичаю, його види. Значення звичаїв у регулюванні відносин міжнародної торгівлі, мореплавства та міжнародних розрахунків. Роль Міжнародної торгової палати в уніфікації звичаїв, правил та термінології. Правила Інкотермс.

Значення судової та арбітражної практики і доктрини у регулюванні відносин МПП.

Концепція *lex mercatoria*, її вплив на судову та арбітражну практику. Форми *lex mercatoria*. Сучасні тенденції розвитку джерел МПП.

Поняття і види уніфікації та гармонізації норм міжнародного приватного права. Значення членства України в Гаазькій конференції з міжнародного приватного права. Міжнародний інститут з уніфікації приватного права (УНІДРУА). Міжнародна торгова палата. Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ).

3. Загальні засади правозастосування в міжнародному приватному праві

Поняття та структура колізійної норми. Загальна класифікація колізійних норм (імперативні, диспозитивні, альтернативні, кумулятивні). Класифікація колізійних норм за формою прив’язки (односторонні та двосторонні). Кумуляція та розщеплення колізійних прив’язок.

Основні формули прикріплення. Особистий закон фізичної особи. Особистий закон юридичної особи. Закон місцезнаходження майна. Автономія волі сторін. Закон місця завдання шкоди. Закон країни суду. Закон найбільш тісного зв’язку. Закон продавця. Закон прапора.

Проблема кваліфікації колізійної норми. Основні теорії кваліфікації. Конфлікт кваліфікацій. Вирішення проблеми конфлікту кваліфікацій у національній доктрині МПП.

Застосування колізійних норм. Поняття зворотного відсилання та відсилання до права третьої країни. Інститут “обходу закону” в колізійному аспекті. Правила встановлення змісту

та застосування іноземного права відповідно до Закону України “Про міжнародне приватне право”.

Застосування права країн з множинністю правових систем: інтерперсональні, інтертемпоральні та інтерлокальні колізії. Інститут публічного порядку в МПП. Імперативні норми закону країни суду та закону третьої держави.

Взаємність і реторсії.

4. Суб’єкти міжнародного приватного права

Фізичні особи як суб’єкти МПП. Поняття особистого закону фізичної особи та сфера його дії. Колізійні аспекти подвійного громадянства та безгромадянства фізичних осіб. Особливості правового статусу іммігрантів, біженців та осіб, яким надано політичний притулок, в МПП. Приватноправові аспекти встановлення національного режиму для іноземців в Україні.

Особливості визнання іноземця обмежено дієздатним та недієздатним. Колізійні аспекти опіки та піклування. Оголошення іноземця безвісно відсутнім чи померлим та його наслідки в Україні і за кордоном.

Юридичні особи як суб’єкти МПП. Поняття національності юридичної особи та особистого закону юридичної особи. Критерії визначення особистого закону юридичної особи: місце заснування юридичної особи; місцезнаходження адміністративного центру юридичної особи; місце здійснення основної діяльності; критерій “контролю”.

Правове становище іноземних юридичних осіб в Україні. Організаційно-правові форми діяльності іноземних юридичних осіб в Україні. Представництва та філії.

Транснаціональні корпорації в міжнародному приватному праві.

Особливості створення та діяльності офшорних компаній. Проблеми, пов’язані з правовим регулюванням господарської діяльності компаній, розташованих в офшорних зонах.

Міжнародні юридичні особи.

Держава як суб’єкт міжнародного приватного права.

Особливості правового становища держави в міжнародному

приватному праві. Характеристика міжнародних приватних правовідносин, учасницею яких є держава.

Поняття імунітету держави в МПП. Теорії абсолютного, функціонального та обмеженого імунітету, їх вплив на формування національного законодавства про імунітет іноземних держав.

Види імунітету держав в МПП. Юрисдикційний імунітет іноземної держави. Імунітет від попередніх заходів по забезпеченню позова. Імунітет держави від примусового виконання іноземного судового (арбітражного) рішення. Імунітет держави від застосування норм іноземного права. Імунітет правочинів держави. Імунітет власності держави.

Міжнародні договори щодо імунітету держав. Норми про імунітет іноземної держави в законодавстві України.

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

5. Право власності в міжнародному приватному праві

Особливості правового регулювання відносин власності в МПП. Колізійні питання права власності. Закон місцезнаходження майна як основний колізійний принцип у сфері майнових правовідносин в МПП. Виникнення та припинення права власності та інших речових прав в МПП.

Колізійні питання права власності та інших речових права на рухоме майно, що перебуває в дорозі.

Правове регулювання іноземних інвестицій в міжнародному приватному праві. Правовий режим діяльності іноземних інвесторів в Україні. Гарантії майнових прав іноземних інвесторів в угодах СОТ.

Правове становище власності України за кордоном. Колізійні аспекти повернення національної культурної спадщини.

6. Інтелектуальна власність у міжнародному приватному праві

Поняття виключних прав на результати творчої діяльності за участю іноземного елемента. Територіальний характер інтелектуальної власності та особливості її регулювання в міжнародному приватному праві. Стокгольмська конвенція Всесвітньої організації інтелектуальної власності 1967 р.

Міжнародно-правова охорона авторських прав. Уніфікація авторського права. Основні міжнародні угоди щодо охорони авторських та суміжних прав.

Поняття промислової власності з іноземним елементом. Промислова власність та її міжнародна охорона. Міжнародне співробітництво та закордонне патентування прав на об'єкти промислової власності. Паризька угода про охорону промислової власності 1883 р.

Угода СОТ щодо торговельних аспектів прав інтелектуальної власності.

7. Правочини та зобов'язання в міжнародному приватному праві

Поняття та види правочинів з іноземним елементом. Форма та зміст правочину. Сфера дії права, що застосовується до правочину.

Особливості колізійного регулювання договірних зобов'язань в МПП. Колізійні прив'язки, що застосовуються до договірних зобов'язань з іноземним елементом. Автономія волі сторін в колізійному праві України.

Уніфікація правового регулювання в галузі міжнародних комерційних угод.

Договір міжнародної купівлі-продажу товарів. Колізійно-правове регулювання міжнародних договорів купівлі-продажу товарів. Віденська конвенція ООН “Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів”.

Загальна характеристика угод СОТ щодо міжнародної торгівлі.

Позадовірні зобов'язання в МПП. Види позадовірних зобов'язань, ускладнених іноземним елементом, та колізійні підходи до їх регулювання. Сфера дії права, що підлягає застосуванню до зобов'язань, які виникли внаслідок завдання шкоди.

Особливості колізійного регулювання відшкодування моральної шкоди.

Особливості колізійного регулювання відшкодування шкоди, завданої іноземною державою.

Роль міжнародних угод у колізійно-правовому регулюванні зобов'язань із завдання шкоди. Гаазька конвенція про право, що застосовується до відповідальності виготівника 1973 р. Регламент ЄС 2007 р. про право, що застосовується до деліктних зобов'язань.

Представництво, довіреність та позовна давність у міжнародному приватному праві.

8. Міжнародні перевезення

Договір міжнародного перевезення вантажу, пасажирів та багажу. Поняття міжнародних перевезень. Міжнародні транспортні організації та їх роль в уніфікації законодавства про міжнародні перевезення.

Міжнародні морські перевезення. Колізійні норми кодексу торговельного мореплавства України. Типові форми чартерів. Коносамент та його юридичне значення. Брюссельська конвенція про уніфікацію деяких правил про коносамент 1924 г. (в ред. 1968 г.). Конвенція ООН про морське перевезення вантажів 1978 р. Міжнародна морська організація (ІМО).

Міжнародні залізничні перевезення. Угода про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) 1980 р. Угода про міжнародне залізничне сполучення (СМГС) 1951 р. (в ред. 1992 р.). Межі відповідальності залізниць внаслідок псування чи втрати вантажу.

Міжнародні автомобільні перевезення. Конвенція про договори міжнародного дорожнього перевезення вантажів (КДПВ) 1956 р. Митна конвенція про міжнародне перевезення

вантажів із застосуванням книжки МДП від 14.11.1975 р. Відповідальність автоперевізника за втрату вантажу.

Міжнародні повітряні перевезення. Монреальська конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень від 28.05.1999 р. Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО). Відповідальність авіаперевізника перед пасажирами та вантажовідправниками за невиконання умов договору.

Міжнародні річкові перевезення. Будапештська конвенція про договір перевезення вантажів внутрішніми водними шляхами від 22.06.2001 р.

Міжнародні змішані перевезення. Конвенція ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів від 24.05.1980 р. Правовий режим оператора міжнародного змішаного перевезення.

9. Трудові відносини в міжнародному приватному праві

Загальна характеристика трудових відносин в МПП.

Колізійне регулювання міжнародних трудових відносин. Принцип автономії волі; закон місця укладення договору; закон місця виконання трудової функції.

Міжнародно-правове регулювання праці. Роль конвенцій Міжнародної організації праці (МОП). Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів 1977 р.

Працевлаштування іноземців в Україні. Принцип національного режиму в галузі трудових відносин. Дозвільний порядок працевлаштування іноземців в Україні.

Трудові права українських громадян за кордоном. Праця громадян України за контрактом з іноземним роботодавцем. Праця громадян України за кордоном за контрактом з українським роботодавцем. Ліцензування діяльності, пов'язаної із працевлаштуванням громадян України за кордоном.

Правове регулювання праці співробітників міжнародних та міжурядових організацій.

10. Шлюбно-сімейні відносини в міжнародному приватному праві

Особливості правового регулювання шлюбно-сімейних відносин у праві різних держав.

Колізійне регулювання укладання та розірвання шлюбу в МПП. Колізійні норми Сімейного кодексу України. Колізійні норми двосторонніх та багатосторонніх угод про правову допомогу у цивільних, сімейних та кримінальних справах.

Майнові відносини подружжя в міжнародному приватному праві. Спільний особистий закон подружжя.

Міжнародне усиновлення та його наслідки. Законодавство України в галузі усиновлення дітей громадян України іноземцями. Європейська конвенція про усиновлення дітей 1967 р. Функції консульських установ України за кордоном в галузі усиновлення та опіки й піклування. Приєднання України до Нью-Йоркської конвенції про стягнення аліментів за кордоном 1956 р.

Аліментні зобов'язання в міжнародному приватному праві. Порядок стягнення аліментів з батьків, які виїжджають за кордон на постійне місце проживання.

11. Спадкові відносини в міжнародному приватному праві

Основні колізії у спадкуванні за МПП. Колізійні норми спадкового права в законодавстві України.

Міжнародно-правове регулювання спадкових відносин. Вашингтонська конвенція про одноманітний закон про форму міжнародного заповіту 1973 р. Європейська конвенція про встановлення правил реєстрації заповітів 1972 р.

Спадкові права іноземців в Україні. Принцип національного режиму. Особливості спадкування рухомого та нерухомого майна. Спадкові права українських громадян за кордоном. Принцип взаємності. Роль консульських установ України за кордоном у сфері захисту спадкових прав громадян України.

Правовий режим відумерлої спадщини у міжнародному приватному праві.

12. Колізія юрисдикцій в міжнародному приватному праві

Поняття колізії юрисдикцій в міжнародному приватному праві. Методи правового регулювання вирішення спорів за участю іноземного елемента.

Принципи правого регулювання вирішення транскордонних спорів. Принцип суверенної рівності держав. Принцип взаємності. Принцип міжнародної ввічливості. Застосування закону місця суду (*lege fori*). Автономія волі сторін.

Судовий імунітет та його види. Джерела регулювання імунітету в трансграничних відносинах. Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності.

Участь України в міжнародних договорах щодо підсудності справ з іноземним елементом. Міжнародна підсудність у праві України та праві зарубіжних країн.

Угода сторін щодо зміни міжнародної підсудності. Право, що застосовується до угод про міжнародну підсудність, та загальні принципи розв'язання правових колізій. Умови дійсності угоди щодо міжнародної підсудності.

Вручення судових документів за кордоном. Джерела регулювання та основні способи транскордонної доставки судових документів. Колізійні проблеми отримання доказів за кордоном.

Міжнародне приватне право в діяльності міжнародного комерційного арбітражу.

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Поняття міжнародного приватного права

(колоквіум)

Питання для обговорення

1. Предмет міжнародного приватного права. Поняття приватноправових відносин міжнародного характеру. Види іноземного елемента в приватноправових відносинах.
2. Методи правового регулювання в МПП.
3. Система МПП як галузі права та навчальної дисципліни.
4. Співвідношення МПП з іншими галузями національного права та міжнародним правом.
5. Історія науки міжнародного приватного права.

Завдання

1. Охарактеризуйте співвідношення міжнародного приватного права з цивільним правом, господарським правом, цивільним процесуальним правом.
2. Наведіть приклади правовідносин, що складаються у сфері регулювання міжнародного приватного права. Визначте структуру цих правовідносин.
3. Підготуйте повідомлення про наукову діяльність та роль у розвитку теорії міжнародного приватного права одного з відомих науковців.

Тема 2. Джерела (форми) міжнародного приватного права

(ко л о к ві у м)

Питання для обговорення

1. Поняття та види джерел МПП.
2. Міжнародні договори як джерела МПП.
3. Внутрішнє (національне) законодавство як джерело МПП.
4. Поняття правового звичаю, його види.
5. Значення доктрини та судової практики у регулюванні відносин МПП.
6. Концепція *lex mercatoria*, її вплив на судову та арбітражну практику.
7. Поняття і види уніфікації та гармонізації норм міжнародного приватного права. Діяльність Гаазької конференції з міжнародного приватного права, Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (UNCITRAL), Інституту уніфікації приватного права (УНІДРУА).

Тема 3. Загальні засади правозастосування в міжнародному приватному праві

Питання для обговорення

1. Поняття та структура колізійної норми. Загальна класифікація колізійних норм (імперативні, диспозитивні, альтернативні, кумулятивні).
2. Класифікація колізійних норм за формою прив'язки (односторонні та двосторонні).
3. Автономія волі в міжнародному приватному праві.
4. Сучасні тенденції розвитку колізійного регулювання.
5. Проблема кваліфікації колізійної норми. Конфлікт кваліфікацій.

6. Поняття зворотного відсилання та відсилання до права третьої країни.

7. Інститут “обходу закону” в колізійному аспекті.

8. Інститут публічного порядку в МПП. Надімперативні норми закону суду та закону третьої держави.

9. Взаємність і реторсії.

З а в д а н н я

4. Громадянин України (18 років) та громадянка Парагваю (15 років) звернулися до місцевого органу РАГС України із заявою про реєстрацію шлюбу. Співробітник РАГС відмовив у прийнятті заяви на тій підставі, що дівчина за законодавством України не досягла шлюбного віку. Заявники заперечували, посилаючись на особистий закон нареченої (ЦК Парагваю), згідно з яким шлюбний вік жінок становить 14 років.

Чи правомірні дії співробітника РАГС? Які норми чинного законодавства України регулюють зазначені відносини? Чи могли ці громадяни зареєструвати шлюб у консульській установі Парагваю?

5. На території України сталася дорожньо-транспортна пригода, в результаті якої вантажівка, що належала українському автоперевізнику, заподіяла шкоду легковому автомобілю польського підприємства. Було встановлено, що винним у ДТП є водій вантажівки, який не впорався з управлінням.

Польське підприємство звернулося з позовом про відшкодування шкоди, завданої автомобілю, у розмірі вартості його ремонту. Вимоги позивача ґрунтуються на нормах ЦК України.

На підставі якого нормативного акта буде визначено належне до застосування право? Право якої держави слід застосувати при вирішенні спору?

6. Поясніть, чи спостерігається у наведених нижче прикладах обхід закону і чи є такі дії протиправними:

а) громадянка України виїжджає на територію США, де

народжує з метою отримання дитиною громадянства США;

б) усиновитель та усиновлена ним донька, громадяни України, виїжджають в іншу країну на постійне проживання, де укладають шлюб;

в) громадяни України та Болгарії з метою уникнення необхідності нотаріального посвідчення договору дарування житлового будинку, що знаходиться в Україні, укладають договір на території країни, законодавство якої не вимагає нотаріального посвідчення такого договору;

г) підприємство, зареєстроване на території України, та підприємство, створене за законодавством Республіки Білорусь, при укладенні договору купівлі-продажу закріпили положення, згідно з яким права та обов'язки сторін визначаються правом Греції.

7. Розгляньте наведені ситуації і дайте відповіді на запитання, поставлені до них нижче:

- при складанні заповіту на території України громадянин Білорусі Р. встановив у ньому, що спадкові відносини, які виникнуть після його смерті, регулюються правом Франції;

- громадянин України П. та його дружина Р., громадянка Канади, уклали угоду, у якій закріпили, що майнові наслідки їх шлюбу регулюються правом Російської Федерації;

- громадянка України С. та громадянин Японії Г. звернулися до відділу реєстрації актів громадянського стану України із заявою про укладення їх шлюбу за формою і в порядку, передбаченому законодавством Японії;

- українське і білоруське підприємства уклали договір оренди обладнання. Як застосовне в договорі вказувалося право США. Під час розгляду спору українська сторона (орендодавець) просила застосувати українське право, вказуючи, що право США не пов'язано з відносинами сторін. Білоруська компанія наполягала на застосуванні американського права, відзначаючи, що воно містить деталізоване регулювання відповідних відносин і, крім того, є правом третьої держави, "нейтральної" по відношенню до сторін, що сперечаються;

- підприємство, зареєстроване у Нідерландах, та україн-

ське підприємство уклали договір оренди нерухомого майна, яке знаходиться на території України. У вказаному договорі сторони зазначили, що до тлумачення змісту договору застосовується право Індії;

- дві українські фірми уклали договір у м. Мінську. Застосовним правом обрали білоруське, проте у договорі сторони цього не зазначили, хоча зробили вказівку на юрисдикційний орган, компетентний вирішувати спори, – господарський суд України. При вирішенні спору, який виник, український суд застосував українське право, вказавши у рішенні, що вибір українського суду свідчить про наявність згоди сторін про вибір українського права.

У чому полягає принцип автономії волі сторін? Які види автономії волі сторін можна назвати? Що є підставою для реалізації принципу автономії волі? Чи будуть визнані в Україні перелічені вище правочини?

8. У 1936 р. німецький апеляційний суд, розглядаючи справу про розлучення, не зміг встановити зміст належного до застосування ісландського права. Верховний суд вказав апеляційному суду, що у такій ситуації необхідно було спробувати встановити право Норвегії або Данії.

Дайте оцінку позиції Верховного суду Німеччини. Яким чином в аналогічній ситуації має діяти український суд?

9. Італійська подружня пара, що проживала в Німеччині, склала спільний заповіт, відповідно до якого частка у праві спільної сумісної власності після смерті одного з подружжя переходить тому, хто пережив чоловіка чи дружину. Після смерті чоловіка вдова мала намір успадкувати частку в спадковому майні, посилаючись на спільний заповіт. За італійським законом такий заповіт недійсний, за німецьким – дійсний. Виникло питання про вибір права, що підлягатиме застосуванню. Якщо складення спільного заповіту – це питання форми, то застосовується німецьке право і у такому разі заповіт дійсний, а якщо це питання пов'язано з відносинами спадкування, то застосовується закон громадянства спадкоємця, тобто Італії, тож заповіт

не є дійсним. 17 травня 1985 р. суд Франкфурта-на-Майні розглянув цю справу і прийняв рішення про застосування італійського права. Додатковим аргументом було те, що в Італії відповідне правило розглядається як таке, що гарантує свободу заповіту.

Які тенденції розвитку МПП відображені в рішенні суду Німеччини? Яку позицію при розгляді аналогічної справи повинен зайняти суд України?

10. Громадянин України з метою позбавлення усіх своїх спадкоємців права на його спадок переїхав в іноземну державу, законодавство якої визнає повну свободу заповіту, і склав заповіт, в якому повністю позбавив будь-кого з близьких родичів можливості успадкувати його майно. Суд України, розглядаючи спір, що виник після смерті даної особи, дійшов висновку про недійсність заповіту та визнав за спадкоємцями за законом їхні права. При цьому, обґрунтовуючи застосування права України до спірних відносин, суд посилався на норму ч. 2 ст. 4 “Про міжнародне приватне право”.

Чи можна погодитись з рішенням суду?

11. Відповідно до ч. 2 ст. 8 ЗУ “Про міжнародне приватне право” з метою встановлення змісту норм іноземного права суд може звернутися до Міністерства юстиції України чи інших компетентних органів та установ в Україні чи за кордоном або залучити експертів.

Які організації можуть визнаватися компетентними органами та установами? Яка особа може виступати як експерт? У якому порядку Міністерство юстиції України встановлює інформацію про застосовне іноземне право? У разі безуспішності звернення в Міністерство юстиції України чи зобов'язаний суд вживати всіх передбачених даною нормою заходів?

12. Підданий Йорданії, перебуваючи у шлюбі з двома жінками за мусульманським правом, взяв за дружину громадянку України. Церемонія укладання шлюбу відбувалася в Йорданії.

Чи буде такий шлюб визнаний в Україні? Чи може укра-

їнський суд у разі смерті чоловіка, застосовуючи застереження про публічний порядок, визнати спадкові права на нерухоме майно, що знаходиться в Україні та за кордоном, лише третій дружини, тобто громадянки України, якщо останнє місце проживання чоловіка було Йорданія, а за йорданським правом всі три дружини є спадкоємицями у рівних долях?

13. У мусульманському праві є інститут “репудіації” (*repudiation*) – розлучення на підставі односторонньої заяви чоловіка. В Алжирі репудіація відбувається у судовому порядку, в Марокко – в дозвільному. На практиці дуже часто родини, що походять з Марокко чи Алжиру, мають домілії Франції. Не бажаючи вирішувати питання розторгнення мусульманського шлюбу в судовому порядку, чоловік їде у державу свого громадянства і там оголошує про розторгнення шлюбу (репудіацію). Після повернення до Франції він повідомляє про цю подію представників французької влади, які на підставі, наприклад, Франко-марокканської конвенції про правову допомогу 1981 р. зобов’язані визнати відповідні відносини.

Яких інститутів міжнародного приватного права торкається ця ситуація? Як у подібній ситуації мають вчиняти суди України?

Тема 4. Суб’єкти міжнародного приватного права

Питання для обговорення

1. Поняття особистого закону фізичної особи та сфера його дії.

2. Особливості визнання іноземця обмежено дієздатним чи недієздатним. Колізійні аспекти опіки та піклування. Оголошення іноземця безвісно відсутнім чи померлим та його наслідки в Україні і за кордоном.

3. Поняття “національність юридичної особи” та “особистий закон юридичної особи”.

4. Організаційно-правові форми діяльності іноземних юридичних осіб в Україні.

5. Транснаціональні корпорації в міжнародному приватному праві.

6. Міжнародні юридичні особи.

7. Особливості правового становища держави в міжнародному приватному праві. Поняття “іmunітет держави” в МПП.

8. Види іmunітету держав у МПП. Міжнародні договори щодо іmunітету держав. Норми про іmunітет іноземної держави в законодавстві України.

З а в д а н н я

14. Громадянин Бразилії приїхав до України на роботу за контрактом як футболіст команди прем’єр-ліги. Через збрійний магазин бразильський спортсмен замовив два газових пістолети та патрони до них. Коли замовлення було виконане, і зброю можна було викупити, виникли питання з оформленням дозволу на неї: органи внутрішніх справ заборонили магазину продавати громадянину Бразилії спеціальні засоби самооборони.

Чи правомірні дії працівників органів внутрішніх справ? Дайте обґрунтовану відповідь.

15. Під час перебування у довготривалому відрядженні в Польщі у громадянина України М., що страждав нервово-психічним захворюванням та перебував на диспансерному обліку, значно погіршився стан здоров’я, в результаті чого його госпіталізували. Польський суд ужив заходів із забезпечення збереження майна М. Крім того, до суду надійшло клопотання про обмеження дієздатності громадянина М.

Чи підсудна така справа польському суду? Чи можливе обмеження права щодо розпорядження майном за рішенням іноземного суду?

16. У м. Харкові сталася дорожньо-транспортна пригода, в результаті якої було пошкоджено автомобіль громадянина України К. Шкода була завдана автомобілем, що належав громадянці США Л., якій на момент аварії вже виповнилося 18 років і яка була визнана винною в ДТП. Громадянин К. звер-

нувся до суду з позовом про відшкодування шкоди у розмірі вартості ремонту автомобіля, обґрунтувавши позовні вимоги нормами ЦК України. У відзиві на позов відповідачка не визнала вимог позивача, посилаючись на те, що за законодавством США вона досягне віку повної дієздатності лише у 21 рік, тому відповідальність мають нести її батьки.

На підставі якого акта слід визначати належне до застосування право? Хто є належним відповідачем у справі?

17. Громадянка Угорщини К., яка працювала в Україні за контрактом з компанією, зареєстрованою в РФ, зникла без вісти. Перед зникненням громадянка К. придбала квартиру в м. Львів.

Чи вправі чоловік громадянки К., який має громадянство Словаччини та мешкає в Україні, звернутися до українського суду з вимогою про визнання дружини померлою? Чи зміниться рішення, якщо він проживає у Словаччині?

18. У результаті розпаювання земель колективного сільськогосподарського підприємства громадянка Л. отримала у приватну власність земельну ділянку сільськогосподарського призначення, розташовану на території Дергачівського району Харківської області. Після смерті Л. ця земельна ділянка перейшла у спадщину її онуки Ф., громадянки Італії. Прийнявши спадщину, Ф. звернулася до відповідних державних органів на території України із заявою про видачу на її ім'я державного акта про право приватної власності на землю, у чому їй було відмовлено.

Якою правосуб'єктністю у сфері земельних правовідносин володіють іноземні громадяни? Чи можуть перебувати у власності іноземних громадян землі сільськогосподарського призначення, розташовані на території України? Який правовий режим у сфері земельних відносин надано іноземним громадянам в Україні?

19. Підприємство, зареєстроване у м. Братислава (Словаччина), відкрило на території України свою філію, предметом

діяльності якої є надання транспортних послуг по перевезенню пасажирів та вантажів як у міжнародному автомобільному сполученні, так і регулярних (міських та міжміських) перевезень. У зв'язку з тим, що автоперевезення в Україні підлягають ліцензуванню, компанія звернулася до Головної державної інспекції на автомобільному транспорті з клопотанням про видачу ліцензії. У наданні ліцензії було відмовлено на тій підставі, що іноземна юридична особа не може здійснювати автомобільні перевезення по території України.

Словацьке підприємство має намір оскаржити дане рішення.

Проаналізуйте ситуацію, що склалася, та надайте письмову консультацію.

20. До господарського суду звернулося підприємство, що є юридичною особою ФРН, з позовом до Лебединської сільської ради Сумської області про визнання недійсним договір оренди земельної ділянки в частині умов орендної плати. Свої вимоги позивач обґрунтував тим, що орендна плата для нього, як іноземної юридичної особи, була у п'ять разів вища, ніж орендна плата українського суб'єкта господарювання за подібну за площею сусідню земельну ділянку.

Відповідач проти позову заперечував, посилаючись на ЗК України, закони “Про оренду землі” та “Про плату за землю”, стверджуючи, що орган місцевого самоврядування має право у кожному конкретному випадку вирішувати, яку суму орендної плати встановлювати в договірних стосунках з орендарями.

Проаналізуйте ситуацію. Як має бути вирішена справа? Дайте письмову відповідь.

21. Іноземна компанія відкрила в Україні своє представництво. За рішенням суду іноземна компанія-засновник мала сплатити українській фірмі заборгованість за комерційною угодою. Позивач просив звернути стягнення на майно представництва іноземної компанії в Україні.

Чи правомірні вимоги позивача? Якими нормативними

актами регулюється статус представництва іноземної юридичної особи в Україні?

22. Восени 2005 р. у м. Констанца румунські правоохоронні органи наклали арешт на українське судно “Професор Вернадський”, що належало Державному науково-дослідному інституту гідрометеорології України. Це було зроблено для забезпечення позову громадянина Румунії П., який входив до міжнародної наукової експедиції, що здійснювала дослідження на цьому судні, та, нібито, отримав травму під час рейсу.

Українське посольство заявило протест на дії румунської влади, звернувши увагу на неприпустимість накладання арешту на майно, що належить іноземній державі.

Проаналізуйте ситуацію, що склалася. Якими нормативними актами слід керуватися при вирішенні спору. Складіть проект звернення посольства України до МЗС Румунії.

23. Між українським державним підприємством та іноземною приватною компанією був укладений господарський договір. Державне підприємство не виконало своїх зобов’язань за договором, тож іноземна фірма звернулася до суду про стягнення завданих збитків та неустойки. В ході розгляду справи господарським судом позивач просив притягнути як співвідповідача державу Україна, оскільки згідно з національним законодавством вона утворює та наділяє майном державні підприємства, отже, має відповідати за боргами таких підприємств.

Чи правомірні вимоги споживача?

24. Україна уклала угоду з Грузією про те, що сторони при посольствах побудують готелі для розміщення гостей, що беруть участь у дипломатичних та інших заходах. Готелі будуватимуться за кошти бюджетів, а можливі спори, пов’язані з будівництвом, вирішуватимуться шляхом переговорів або в обраному послами країн юрисдикційному органі.

Посольство Грузії уклало договір з українською будівельною компанією, в якому не було застережень про відмову від судового імунітету. Через деякий час це посольство заборгува-

ло виплати за виконані будівельні роботи, й українська компанія звернулася з позовом до господарського суду про стягнення заборгованості. Посольство Грузії заперечувало проти розгляду справи, посилаючись на свій імунітет.

Чи правомірною є заява відповідача? Складіть проект рішення суду.

Тема 5. Право власності в міжнародному приватному праві

(для самостійного вивчення)

1. Колізійні питання права власності. Закон місцезнаходження майна як основний колізійний принцип у сфері майнових правовідносин в МПП.

2. Виникнення та припинення права власності та інших речових прав в МПП.

3. Колізійні питання права власності та інших речових прав на рухоме майно, що перебуває в дорозі.

4. Правове регулювання іноземних інвестицій в міжнародному приватному праві. Гарантії майнових прав іноземних інвесторів в угодах СОТ.

5. Правове становище власності України за кордоном

Контрольні запитання

У чому полягають особливості захисту права власності під час збройних конфліктів?

Як співвідносяться майновий та зобов'язальний статuti в межах колізійного регулювання?

За яких умов є правомірною націоналізація майна? Естериторіальна дія законів щодо націоналізації майна.

Які вимоги висуваються щодо компенсації, яка виплачується внаслідок націоналізації?

Тема 6. Інтелектуальна власність у міжнародному приватному праві

(для самостійного вивчення)

1. Територіальний характер інтелектуальної власності та особливості її регулювання в міжнародному приватному праві.

2. Міжнародно-правова охорона авторських прав. Уніфікація авторського права. Основні міжнародні угоди щодо охорони авторських та суміжних прав.

3. Поняття “право промислової власності з іноземним елементом”. Промислова власність та її міжнародна охорона.

4. Угода СОТ щодо торговельних аспектів прав інтелектуальної власності.

Тема 7. Правочини та зобов'язання в міжнародному приватному праві

Питання для обговорення

1. Поняття та види правочинів з іноземним елементом. Сфера дії права, що застосовується до правочину.

2. Особливості колізійного регулювання договірних зобов'язань в МПП. Автономія волі сторін у колізійному праві України.

3. Договір міжнародної купівлі-продажу товарів. Віденська конвенція ООН “Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів”.

4. Міжнародні автомобільні перевезення. Конвенція про договори міжнародного дорожнього перевезення вантажів (КДПВ) 1956 р.

5. Види позадоговірних зобов'язань, ускладнених іноземним елементом, та колізійні підходи до їх регулювання.

З а в д а н н я

25. Між українським суб'єктом господарювання (замовник) та турецькою компанією (підрядник) був укладений договір про виконання будівельних робіт на території України із зазначенням належного до застосування права – права України. Відповідно до угоди між сторонами функції замовника перейшли іншій українській фірмі, яка у подальшому порушила строки розрахунків. Підрядник звернувся з позовом до Харківського господарського суду (за місцем виконання робіт), при цьому він посилався на норми турецького законодавства, оскільки відповідач не є стороною договору підряду і на відносини з ним не поширюється застереження про застосовне право. Відповідно до п.7 ч. 1 ст. 44 Закону України “Про міжнародне приватне право” до контракту має застосовуватися турецьке право, як право країни підрядника.

Яке рішення має прийняти суд? Чи зберігають дію положення договору про застосовне право при переводі боргу на іншу особу?

26. Громадянин РФ купив у м. Херсон приватизовану квартиру. У договорі купівлі-продажу зазначалося, що вартість квартири становить 50 тис. грн, що відповідало балансовій вартості, встановленій у технічній документації на дане житло. Фактично ж покупець передав власнику 100 тис. доларів. У подальшому суд визнав договір купівлі-продажу недійсним у зв'язку з тим, що продавець на момент купівлі-продажу квартири був недієздатним. Покупець заявив вимогу про повернення фактично сплаченої продавцю суми.

Проаналізуйте обставини справи. Правом якої країни слід керуватися при вирішенні даного спору? Складіть проект судового рішення у справі.

27. Українське торговельне підприємство “Космос” уклало зовнішньоекономічний контракт з італійською компанією “Гермес” – постачальником кахельної плитки. Сторони уклали письмову угоду на умовах постачання СІФ (морське

перевезення) в редакції ІНКОТЕРМС – 2000 р. Обов'язок по оплаті фрахту до пункту призначення та страхуванню угоди був покладений на постачальника – італійську компанію “Гермес”.

Під час подальших переговорів представники “Гермеса” запропонували знизити ціну контракту, з чим у телефонній розмові представники “Космосу” погодились. У результаті італійська компанія вирішила, що може зафрахтувати судно на умовах FOB та не страхувати угоду.

Зафрахтоване судно потрапило в шторм, і товар був зіпсований (близько 80% плитки розбилося та понадколювалося). Українське підприємство винною у неналежному виконанні зобов'язання вважало італійську компанію, яка в односторонньому порядку змінила умови постачання з СІФ на FOB.

Назвіть нормативні акти, якими слід керуватися при вирішенні даного спору. Чи відбулася зміна базисних умов поставки з СІФ на FOB? Чому? Складіть проект рішення суду.

28. У квітні 2003 р. до господарського суду звернулася українська торговельна компанія з позовом до корпорації “JMM”, зареєстрованої у Великій Британії, яка в односторонньому порядку змінила асортимент продукції, що поставлялася за договором міжнародної купівлі-продажу товарів. В обґрунтування свого позову українська компанія посилалася на норми внутрішнього законодавства; відповідач висунув свої заперечення, спираючись на положення Віденської конвенції “Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів” від 11 квітня 1980 р.

Визначте належне до застосування право.

29. Згідно з договором купівлі-продажу ПАТ “Арселор-Міттал Кривий Ріг” зобов'язане поставити алжирській компанії по виробництву будівельних матеріалів 100 т арматурного металевого прокату на умовах СІФ у місто Тізі Узу. Покупець зобов'язався оплатити товар відразу після його відвантаження Придніпровській залізниці з м. Кривий Ріг.

Товар був своєчасно відправлений і перевантажений на судно “Святослав” в Одеському порту. Через деякий час продавцю повідомили, що вантаж отримано у кількості 95 т, тож

не вистачає одного мотка арматури вагою 5 т. У своїй відповіді продавець зазначив, що вантаж вагою 100 т був переданий залізниці, про що свідчать транспортні документи, і з цього моменту право власності перейшло на покупця.

Письмово проаналізуйте ситуацію, що склалася. Як слід вирішити цей спір? Якими міжнародними актами регулюються зазначені відносини? Визначте судову установу, компетентну розглядати спір. Як слід вирішити справу?

30. Українське підприємство (покупець) пред'явило позов до Міжнародного комерційного арбітражу при ТПП України до болгарської фірми (продавця), яка, одержавши від позивача згідно з договором 100% передплати на умовах CIF, товар своєчасно не поставила покупцю. Позивач вимагає повернення сплаченої ним суми, а також сплати штрафу за прострочення поставки. Відповідач заперечує, посиляючись на Правила ІНКОТЕРМС – 2000 р.

Визначте застосовне право та вирішіть спір, використовуючи Правила ІНКОТЕРМС – 2000 р.

31. Громадянин Італії під час відпочинку на Закарпатті в результаті укусу енцефалітного кліща захворів на енцефаліт та став інвалідом. Договір, укладений постраждалим з українською туристичною фірмою ТОВ “Інтурист-Закарпаття”, містив положення про забезпечення безпечного відпочинку. Громадянин Італії також стверджував, що співробітники фірми не попередили його про наявність енцефалітних кліщів у закарпатських лісах та про пов'язану з цим небезпеку.

Чи може громадянин Італії вимагати відшкодування шкоди, завданої здоров'ю, від української туристичної фірми? Визначте належне до застосування право та судову установу, компетентну розглядати даний спір.

32. Громадяни Молдови працювали на будівництві у Києві. Через недотримання правил охорони праці один з молдовських будівельників завдав шкоди іншому.

Визначте належне до застосування право. Суд якої держави компетентний розглядати цю справу?

33. Громадянка Казахстану купила в м. Києві біологічно активну харчову домішку (БАД) відомої західноєвропейської компанії, яка має представництва в усіх європейських та країнах Середньої Азії та Закавказзя. Застосування БАД завдало істотної шкоди здоров'ю громадянки Казахстану.

Чи може постраждала звернутися з позовом до українського суду? Право якої держави буде застосоване для розв'язання спору?

34. Сторони, укладаючи договір міжнародної купівлі-продажу: а) підпорядкували його дію українському праву, зробивши застереження щодо строків позовної давності, які мають регулюватися британським правом; б) записали, що позовна давність за контрактом становить 25 років; в) виключили можливість застосовувати до їх контракту строки позовної давності.

Чи є зазначені положення контрактів дійсними з точки зору колізійних та матеріально-правових норм українського права?

Тема 8. Міжнародні перевезення

Питання для обговорення

1. Поняття та види міжнародних перевезень. Міжнародні транспортні організації та їх роль в уніфікації законодавства про міжнародні перевезення.

2. Міжнародні автомобільні перевезення. Конвенція про договори міжнародного дорожнього перевезення вантажів (КДПВ) 1956 р.

3. Міжнародні морські перевезення. Конвенція ООН про морське перевезення вантажів 1978 р. Міжнародна морська організація (ІМО).

4. Міжнародні залізничні перевезення. Угода про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) 1980 р.

5. Міжнародні авіаційні перевезення.

6. Міжнародні змішані перевезення. Конвенція ООН про міжнародні змішані перевезення.

З а в д а н н я

35. ТОВ “Лубнифарм” (Полтавська обл.) здійснювало перевезення вантажу літаком компанії “British Airways Cargo” до Борисполя. В авіаційній накладній зазначено вагу отриманого для перевезення вантажу – 250,5 кг. Під час видачі вантажу в аеропорті “Бориспіль” вантаж важив 245,5 кг, тобто виявлено 5 кг нестачі. На підставі складеного акта встановлено, що втрата частини вантажу сталася внаслідок пошкодження упакування.

Якими міжнародними актами регулюються зазначені відносини? Визначте судову установу, що компетентна розглядати спір. Як слід вирішити справу?

36. Львівська залізниця прийняла до перевезення вантаж. Місце призначення – ст. Грац (Австрія). До місця призначення вантаж прибув із 20-денним запізненням. При здачі вантажу отримувачу (австрійській компанії) було встановлено нестачу. Вважаючи, що прострочення поставки та нестача вантажу сталися з вини української залізниці, вантажоотримувач звернувся до господарського суду Львівської обл. Представник відповідача заявив у судовому засіданні, що позивач: не використав усі досудові засоби вирішення спору; при передачі вантажу угорській залізниці комерційний акт не склався; строк поставки не був порушений, оскільки вантаж довго проходив митне оформлення та перевірку.

Дайте оцінку доводам відповідача. Як має бути вирішена справа?

37. Між експедитором-перевізником Свиридовим О. (м. Кременчук) та Українською горілчаною компанією (УГК) “Nemiroff” було укладено договір, згідно з яким Свиридов О. зобов’язався доправити вантаж на дочірнє підприємство замовника “Nemiroff Polska” (Варшава). На виконання договору перевізник Свиридов прийняв вантаж за міжнародною транспортною накладною CMR. У дорозі вантаж був викрадений з автомобіля невстановленими особами.

УГК “Nemiroff” звернулася до господарського суду Полтавської області з позовом про відшкодування збитків у розмірі 80 тис. грн.

Господарський суд прийняв справу до провадження і вирішив її на підставі норм українського законодавства. Посилання відповідача на Конвенцію про договір міжнародного дорожнього перевезення вантажів (КДПВ) від 19.05.1956 р. (набрала чинності для України 17.05.2007 р.) судом відхилено, оскільки обидві сторони договору є українськими суб’єктами господарювання, а сам договір не містить посилань на згадану Конвенцію.

Проаналізуйте ситуацію, що склалася. Чи згодні Ви з позицією суду? Обґрунтуйте свою думку.

38. Позивач – вантажоотримувач (ТОВ “Продсервіс”) висунув позов до експедитора “Транспостач” та перевізника “АТП-1664” про стягнення солідарно вартості втраченого вантажу. Позивач відповідно до договору купівлі-продажу придбав спеціальне обладнання у німецького виробника.

Для організації міжнародного перевезення ООО “Продсервіс” уклав договір перевезення з експедитором “Транспостач” за маршрутом “Гамбург – Полтава”. У свою чергу, експедитор на підставі договору на транспортно-експедиційне обслуговування та перевезення вантажів автомобільним транспортом доручив перевізнику здійснити перевезення.

У ході судового розгляду встановлено, що вантаж, прийнятий до перевезення, не був доставлений до вантажоотримувача, а тому його визнано втраченим.

Як урегулювати ситуацію, що виникла? Хто визнається учасниками міжнародного дорожнього перевезення вантажів за КДПВ? Як вирішити питання про компенсацію втраченого вантажу?

39. Громадянка України А. звернулася до суду з позовом до АТ “Air France” про відшкодування матеріальної та моральної шкоди. У позові посилається на те, що вона придбала електронний пасажирський квиток № 057-2163440466 на рейс

AF 2852, що виконувався 18.08.2007 р. за напрямком Париж – Київ, вартістю 300 EUR. Під час посадки на рейс, після здачі багажу та проходження усіх процедур контролю, відповідач відмовив їй у наданні послуги з перевезення, оскільки її посадочне місце за квитком уже було зайняте іншим пасажиром. Наявність двох квитків на одне посадкове місце вказує на вину перевізника у ненаданні послуги з перевезення.

Як вирішити цю справу?

Т е м а 9. Трудові відносини в міжнародному приватному праві

П и т а н н я д л я о б г о в о р е н н я

1. Колізійне регулювання міжнародних трудових відносин.
2. Міжнародно-правове регулювання праці. Роль конвенцій Міжнародної організації праці (МОП).
3. Працевлаштування іноземців в Україні. Принцип національного режиму в галузі трудових відносин.
4. Трудові права українських громадян за кордоном.
5. Правове регулювання праці співробітників міжнародних та міжурядових організацій.

З а в д а н н я

40. Позивач В., громадянин РФ, звернувся в Україні з позовом до АТ “Новоросійськплавфлот”. Позивні вимоги він мотивував тим, що, працюючи у структурному підрозділі зазначеного АТ, був направлений у складі команди судна в закордонне плавання до берегів України, однак відповідач не виплатив йому грошового забезпечення з урахуванням коефіцієнтів та надбавок.

Районний суд ухвалою провадження у справі закрити на підставі п.1 ст. 205 ЦПК України.

Як регулюються трудові відносини за участю

іноземного елемента? Куди необхідно звернутися громадянину В. для вирішення спору?

41. Громадянин Я. в листопаді 2012 р. уклав у м. Лодзь (Польща) контракт з дочірнім підприємством українського АТ “Органіка” про виконання менеджерської діяльності з покладенням на нього функцій генерального директора в Україні. Наказом від 29 грудня 2013 р. Я. було звільнено з посади на підставі ст.431 КЗпП. У лютому 2014 р. він звернувся до суду з позовом до дочірнього підприємства про поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

Як вирішити цю правову ситуацію?

42. У квітні 2012 р. громадянин України Ш. звернувся до суду з позовом про вирішення трудового спору. У серпні 2010 р. між Ш. та капітаном судна К. при посередництві ТОВ “Сі-фактор” укладено контракт найму та умов праці мотористом на риболовецькому судні, власником якого є судова компанія “ДІСОР” (Ангола), строком на три місяці. Після звільнення Ш. йому виплатили заробітну плату меншу від встановленої умовами контракту.

На підставі законодавства якої країни необхідно вирішити справу? До суду якої держави повинен звернутись Ш.?

43. Громадянка Молдови Л., яка працювала за трудовим контрактом в Україні, була відряджена до м. Шанхай (КНР) у справах компанії-роботодавця. У м. Шанхай Л. захворіла. Через місяць її звільнили за прогул.

У суді якої країни Л. може оспорити звільнення? Чи має вона право на виплату соціальної допомоги у зв'язку з хворобою і відповідно до права якої держави?

Тема 10. Шлюбно-сімейні відносини в міжнародному приватному праві

Питання для обговорення

1. Колізійне регулювання укладання та розірвання шлюбу в МПП.
2. Майнові відносини подружжя в міжнародному приватному праві.
3. Міжнародне усиновлення та його наслідки.
4. Аліментні зобов'язання в міжнародному приватному праві. Порядок стягнення аліментів з батьків, що виїжджають за кордон на постійне місце проживання.

Завдання

44. Громадяни України Олена А. та Степан П. одружилися на о. Кіпр у місцевому православному храмі за церковним обрядом вінчання. За два роки Олена А. та Степан П. припинили сумісне проживання. Розглядаючи відносини з Оленою А. та вінчання на о. Кіпр лише як романтичну пригоду, Степан П. одружився з Галиною С. Шлюб було зареєстровано органами РАГС у встановленому порядку. Через півроку після одруження Степан П. загинув у ДТП, у зв'язку з чим було відкрито спадщину. Олена А. звернулася до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини із заявою про свої права на майно, придбане у період її сумісного проживання із Степаном П. – побутову техніку та легковий автомобіль.

Який з двох шлюбів мав юридичну силу? Чи обґрунтовані вимоги заявительки? Яке рішення має прийняти нотаріус? Надайте письмову консультацію.

45. До юридичної консультації звернулися громадяни Італії Вікторіо та Марія А., які постійно мешкають в Україні. Десять років тому вони зареєстрували шлюб в Італії за італійським законодавством. Після переїзду на постійне місце проживання до України, де Марія А. мала родичів, подружжя виріши-

ло розлучитися. Пара не має дітей та майнових спорів.

Проаналізуйте ситуацію та визначте належне до застосування право. До якого державного органу слід звернутися подружжю для розірвання шлюбу?

46. Протягом навчання у вищому навчальному закладі студенти Тетяна Л., громадянка України, та Фарис М., громадянин Пакистану, підтримували близькі стосунки. Тетяна Л. у 2007 р. народила позашлюбну дитину. Фарис М. не мав наміру укладати шлюб з Тетяною Л., не давав згоди на встановлення батьківства. Повернувшись на батьківщину, Фарис М. припинив надавати матеріальну допомогу на утримання та виховання сина.

Тетяна Л. звернулася до юридичної консультації з питанням, чи можливо в даній ситуації встановити батьківство та стягнути аліменти з Фариса М.

Надайте письмову консультацію.

47. Громадяни Казахстану подружжя К. Тимур та Оксана працювали у представництві казахської компанії у м. Києві. Під час проживання в Україні вони придбали у власність квартиру, автомобіль, дім у приміській зоні та інше майно. У 2008 р. шлюб було розірвано, Оксана відряджена компанією до Білорусі, а Тимур вирішив залишитися в Україні. За декілька місяців Тимур К. звернувся до суду з позовом про розділ майна, нажитого у шлюбі. Спільне майно складалось з:

- грошового депозиту комерційного банку в розмірі 90 тис. грн;
- двокімнатної квартири;
- побутової техніки, подарованої родичами на річницю весілля;
- приміського будинку у Броварському р-ні Київської обл.

Визначте належне до застосування право по кожному із зазначених об'єктів. Складіть проект рішення суду.

48. Громадянин України Ринат В. у 2005 р. зареєстрував шлюб з громадянкою Туреччини Айсу В. у м. Одеса. Подружнє життя не склалося, і 2007 р. шлюб було розірвано в м. Істамбул (Туреччина) за мусульманським обрядом.

Чи буде визнане розлучення в Україні? Обґрунтуйте свою відповідь.

49. Громадяни України Іван та Ірина С. упродовж восьми років працювали в науково-дослідному інституті США за контрактом, там у них народилась донька Аліса. У 2008 р. подружжя загинуло в автомобільній катастрофі, дитина залишилася сиротою і перебувала у дитячому будинку м. Літл-Рок. Колишні колеги загиблого подружжя звернулись до департаменту соціальної служби штату Арканзас із заявою про усиновлення Аліси. Заява була розглянута та задоволена відповідно до законодавства штату.

Дідусь та бабуся Аліси, що мешкали в Україні, звернулись до місцевого суду із заявою про визнання рішення про усиновлення недійсним і встановлення опіки над онукою.

Яке рішення має прийняти суд? Які правові наслідки буде мати рішення українського суду в США?

50. Громадянка України Олена Л. у 2000 р. виїхала на відпочинок та лікування до Ізраїлю, де познайомилась із громадянином цієї країни Олександром В., який запропонував їй не повертатися до України та укласти з ним шлюб. Шлюб було укладено на о. Кіпр і визнано в Ізраїлі. Олена Л. залишилась проживати з чоловіком у м. Хайфа.

Мати Олени у 2004 р. звернулася до суду із заявою про стягнення аліментів на своє утримання, оскільки вона стала інвалідом I групи і не має достатньо коштів на проживання та лікування.

Якими нормативними актами регулюються спірні правовідносини? Яке рішення має прийняти суд?

51. У 2007 р. громадянка Росії В., яка мешкає у м. Миколаїв (Україна), звернулася до Миколаївського міського суду з

позовом про розірвання шлюбу зі своїм чоловіком Д., що проживає в м. Сургут (Росія) і є громадянином Росії.

Яке законодавство та норми яких міжнародних договорів, що діють у відносинах між Україною та Росією, повинен застосувати суд м. Миколаєва при вирішенні питання про розірвання шлюбу?

52. Громадянин Єгипту, двічі одружений за мусульманським обрядом, взяв шлюб в цій країні з громадянкою України.

Чи є дійсним цей шлюб? Чи може український суд, посилаючись на застереження про публічний порядок визнати у разі смерті чоловіка спадкоємицею тільки третю дружину – громадянку України?

53. Громадянка Ємену, перебуваючи у полігамному шлюбі із своїм співвітчизником, звернулася до суду на території України з позовом про стягнення аліментів з чоловіка на її користь, оскільки вона непрацездатна через інвалідність II групи. Протягом останніх семи років подружжя мешкає на території України.

Чи підлягає позов задоволенню? Право якої країни підлягає застосуванню при розрахунку суми аліментів?

54. Громадяни СРСР А. і С. 1984 р. у м. Харкові уклали шлюб. З 1989 р. подружжя не проживало разом. У 1990 р. А. переїхав до Білорусії і з часом отримав громадянство цієї країни, С. залишилася у Харкові. У 2013 р. С. мала намір придбати земельну ділянку й вирішила оформити розлучення з А.

Чи може С. звернутися з відповідною заявою до суду за місцем свого проживання? До компетенції суду якої країни відноситься розгляд заяви С. про розірвання шлюбу?

55. Громадянин України і громадянка Німеччини уклали шлюбну угоду, в якій вказали, що майнові відносини подружжя регулюються німецьким та українським правом.

Чи повинен український суд враховувати цю угоду про

вибір права? Чи допускається при укладенні угоди про вибір права, що застосовується до шлюбного договору, юридична біотехнологія?

Т е м а 11. Спадкові відносини в міжнародному приватному праві

П и т а н н я д л я о б г о в о р е н н я

1. Основні колізії у спадкуванні за МПП. Колізійні норми спадкового права в законодавстві України.
2. Міжнародно-правове регулювання спадкових відносин. Вашингтонська конвенція 1973 р. про одноманітний закон про форму міжнародного заповіту. Європейська конвенція 1972 р. про встановлення правил реєстрації заповітів.
3. Спадкові права іноземців в Україні.
4. Спадкові права українських громадян за кордоном.
5. Правовий режим відумерлої спадщини в міжнародному приватному праві.

З а в д а н н я

56. Після смерті громадянина України М., що сталася в Канаді, залишилося таке майно: будинок у Португалії; гроші на рахунку у банку Швейцарії – 300 тис. швейцарських франків; п'ятикімнатна квартира в Києві; яхта, зареєстрована у Франції; декілька автомобілів, які знаходяться в Канаді, Україні та Франції.

На майно громадянина М. претендують: повнолітній син від першого шлюбу; двоє неповнолітніх дітей від другого шлюбу; дружина, з якою М. був зареєстрований у третьому шлюбі; батьки.

Розподіліть правовідносини за статутами та визначте належне до застосування права, якщо всі спадкоємці звернулися з позовом до суду України. Судові установи яких країн компетентні розглядати спір, що виник?

57. До консульства України в Румунії звернулася громадянка України Ш., яка постійно мешкала в Румунії, із клопотанням про оформлення заповіту.

Чи вповноважений консул України виконувати зазначені дії? Визначте належне до застосування право та належний порядок оформлення заповіту.

58. Громадянин Іспанії Родріго К. уклав шлюб з громадянкою України та переїхав до м. Полтава на постійне проживання. Подружжя придбало в Україні квартиру, автомобіль та інше майно. За три роки Родріго К. помер. В Іспанії у нього залишилася земельна ділянка, грошовий внесок в іспанському банку та меблі. До нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини в Україні звернулася перша дружина Родріго К. із заявою про прийняття спадщини.

На підставі якого нормативного акта слід визначити належне до застосування право? Визначте належне до застосування право відповідно до кожного об'єкта спадкування.

59. Громадянка України В. 25 років мешкала у Франції. Після її смерті лишилося цінне рухоме майно та квартира у Парижі, але спадкоємців за законом чи заповітом вона не мала

Визначте належне до застосування право.

60. Громадянкою України Ж. у 2010 р. на території Польщі було складено заповіт на користь громадянки Польщі Д., якій спадкодавиця передавала все своє майно після смерті. Невдовзі громадянка України Ж. померла в м. Новий Сонч на території Республіки Польща. До спадку входило таке майно: частина квартири у м. Львів (Україна) та квартира у м. Новий Сонч (Польща). Проте, дізнавшись про смерть громадянки Ж. та про складений нею заповіт, її рідний брат Ф. – громадянин Російської Федерації, пенсіонер, звернувся до суду з позовом до громадянки Д. про визнання заповіту недійсним та визнання права власності на майно в порядку спадкування за законом.

Громадянка Польщі Д. не визнала позовні вимоги, обгрунтувавши свою позицію тим, що позивач не може вважатися

непрацездатним громадянином у розумінні ст.1 Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” та ст.10 Закону України “Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні”.

Визначте належне до застосування право. Судові установи яких країн компетентні розглядати спір, що виник? Чи може суд визнати даний заповіт недійсним?

61. Громадянин Іспанії, який останніми роками проживав в Україні, після своєї смерті залишив дружині квартиру в м. Києві, про що зазначено в заповіті. Заповіт складено в Іспанії та передано на зберігання в реєстраційний орган.

Як виконати такий заповіт в Україні? Чи буде мати значення форма даного заповіту?

62. Двоє громадян Франції чоловічої статі уклали шлюб та усиновили дитину відповідно до французького законодавства. Невдовзі після переїзду сім’ї в Україну один з подружжя загинув у автомобільній катастрофі. Після його смерті залишилася придбана під час шлюбу двокімнатна квартира в м. Одеса та нерухоме майно у Франції. Померлий не залишив заповіту, через що на майно претендують його дитина, один з подружжя та родичі померлого. Родичі померлого звернулися з позовом до українського суду стосовно вирішення питання щодо квартири.

Проаналізуйте ситуацію з позиції доктрини публічного порядку. Як повинен вирішити даний спір український суд?

63. Громадянин РФ останніми роками проживав зі своєю сім’єю – дружиною та дочкою – у м. Харкові. У 2011 р. подружжя звернулося до нотаріуса за консультацією щодо можливості складання спільного заповіту подружжя, в якому збиралося призначити один одного єдиними спадкоємцями, а свою дочку – спадкоємицею після смерті останнього з подружжя. Спадщина складалася з нерухомості у м. Харкові, автомобіля та банківського рахунку.

Яку консультацію повинен надати нотаріус? Яким чином відбуватиметься оформлення спадкових прав?

64. Італійська пара, яка проживала у Німеччині, склала спільний заповіт, відповідно до якого подружжя призначило один одного спадкоємцями після своєї смерті. Після смерті чоловіка удова посилалася на цей заповіт. За італійським законом такий заповіт є недійсним, за німецьким – дійсним. Якщо складання спільного заповіту – це форма правочину, то застосовується німецьке право, і заповіт є дійсним. А якщо це питання пов'язано з відносинами спадкування, то за німецьким правом застосовується закон громадянства спадкодавця, тобто Італії, і, як слідство, заповіт є недійсним.

Право якої держави повинен застосувати суд? Про які доктринальні положення в даній справі йдеться? Чи суперечать вітчизняному публічному порядку норми іноземного права, які допускають складання спільних заповітів?

65. Громадянин Німеччини Ф. після укладення шлюбу з громадянкою України К. у 2012 р. переїхав до Києва на постійне місце проживання. Подружжя придбало у власність квартиру та два автомобілі. У Німеччині у громадянина Ф. залишилась земельна ділянка, будинок з побутовими предметами, грошовий внесок у німецькому банку на його ім'я. У травні Ф. трагічно загинув.

Дочка Ф. від першого шлюбу та удова звернулися до нотаріуса в м. Києві за останнім місцем проживання загиблого із заявами про прийняття спадщини. Дочка просить застосувати колізійні норми права Німеччини, за якими спадкові відносини регулюються законом громадянства спадкодавця.

Визначте належне до застосування право по кожному з об'єктів спадкування.

Тема 12. Колізія юрисдикцій у міжнародному приватному праві

(ко л о к в і у м)

Питання для обговорення

1. Поняття “колізія юрисдикцій” у міжнародному приватному праві та способи розв’язання таких колізій.

2. Принципи правого регулювання вирішення транскордонних спорів. Принцип суверенної рівності держав. Принцип взаємності. Принцип міжнародної ввічливості. Застосування закону “місця суду” (*lege fori*). Автономія волі сторін.

3. Судовий імунітет та його види. Джерела регулювання імунітету в трансграничних відносинах. Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності.

4. Участь України в міжнародних договорах щодо підсудності справ з іноземним елементом. Міжнародна підсудність у праві України та в праві зарубіжних країн.

5. Угода сторін щодо зміни міжнародної підсудності. Право, що застосовується до угод про міжнародну підсудність, та загальні принципи розв’язання правових колізій. Умови дійсності угоди щодо міжнародної підсудності.

6. Вручення судових документів за кордоном. Джерела регулювання та основні способи транскордонної доставки судових документів. Колізійні проблеми отримання доказів за кордоном.

7. Міжнародне приватне право в діяльності міжнародного комерційного арбітражу.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ТЕРМІНИ

Автономія волі – принцип, згідно з яким учасники правовідносин з іноземним елементом можуть здійснити вибір права, що підлягає застосуванню до відповідних правовідносин.

Апостиль – печатка або штамп розміром не менш ніж 9х9 см, що посвідчує автентичність підпису, статус особи, що підписала документ, та у відповідному випадку автентичність відбитку печатки або штампу, якими скріплений документ, що проставляється компетентним органом держави, в якій документ був складений. Порядок проставляння А. передбачений “Конвенцією, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів” від 05.10.1961 р.

Арбітражна угода – угода сторін про передачу до арбітражу всіх або певних спорів, які виникли або можуть виникнути між ними у зв’язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, чи мають вони договірний характер, чи ні. Арбітражна угода може бути укладена у виді арбітражного застереження в контракті або у виді окремої угоди.

Арбітражне застереження – обов’язкова частина зовнішньоекономічного договору, яка визначає матеріальне і процесуальне право, що буде застосовуватися у разі виникнення спору між сторонами.

Аффідевіт – документ, що підтверджує зміст норм права відповідної держави згідно з прийнятими тлумаченнями та практикою застосування; *a.* підлягає обов’язковій консульській легалізації чи проставлянню апостилію.

Безгромадянство – правовий статус фізичної особи, яка не має громадянства жодної держави.

Багатогромадянство – перебування особи одночасно у громадянстві двох або більше держав.

Біженець – особа, яка не є громадянином України і внаслідок цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни

своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

Взаємність – (у міжнародному приватному праві) взаємне надання державами певних прав та повноважень; взаємне надання національного режиму та режиму найбільшого сприяння.

Відсилання до права третьої держави – відсилання колізійної норми права іноземної держави, визначеної законом, до права третьої держави.

Вибір права – право учасників правовідносин визначити, право якої держави підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом.

Визнання рішення іноземного суду – поширення законної сили рішення іноземного суду на територію України в порядку, встановленому законом.

Виконання рішення іноземного суду – застосування засобів примусового виконання рішення іноземного суду в Україні в порядку, передбаченому законом.

Гаазька конференція з міжнародного приватного права – міждержавна організація, мета діяльності якої полягає в роботі над прогресивною уніфікацією норм міжнародного приватного права.

Гармонізації законодавства – процес коригування законодавства держав – членів Європейського Союзу на підставі правових актів ЄС, зокрема директив, які мають обов'язкову силу для держав – членів ЄС та вимагають від цих держав привести їх внутрішнє законодавство у відповідність до положень директив.

Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ) – міжнародна система угод і заходів, спрямованих на організацію міжнародної торгівлі, боротьбу з демпінговими та іншими проявами недобросовісної конкуренції.

Дерогаційна угода – угода між сторонами цивільного процесу, в силу якої спір, що підлягає розгляду певною установою на підставі загальних диспозитивних норм, вилучається зі сфери її юрисдикції та передається іншій судовій установі.

Екзекватура – спеціальний дозвіл на виконання іноземного судового рішення, що надається рішенням суду держави, на території якої вимагається таке виконання.

Застереження про публічний порядок – правило, що обмежує застосування іноземного закону, до якого відсилає колізійна норма національного права.

Зворотне відсилання – повторне відсилання колізійної норми права іноземної держави до правопорядку держави, колізійна норма якого відіслала до даного іноземного правопорядку.

Іммігранти – іноземні громадяни або особи без громадянства, які перебувають на території держави і не мають наміру її покидати. Іммігрантів поділяють на легальних і нелегальних, тимчасових і постійних.

Імунітет держави – спеціальний правовий режим, встановлений міжнародними договорами та внутрішнім законодавством, в силу якого власність держави, правочини за її участю, а також підсудність спорів за її участю не можуть підпорядковуватись юрисдикції іншої держави.

ІНКОТЕРМС – (англ. *Incoterms, International commerce terms*) – міжнародні правила тлумачення комерційних термінів, прийняті Міжнародною торговою палатою у 1936 р. (ред.: 1953, 1967, 1976, 1980, 1990, 2000, 2010).

Іноземний елемент – ознака, яка характеризує приватноправові відносини, що регулюються, та виявляється в одній або кількох з таких форм: а) хоча б один учасник правовідносин є іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою; б) об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави; в) юридичний факт, який впливає на виникнення, зміну або припинення правовідносин, мав чи має місце на території іноземної держави.

Іноземець – особа, яка не перебуває в громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав.

Іноземна юридична особа – підприємство, що створено за законодавством іншим ніж законодавство України і знаходиться за межами України.

Іноземні інвестиції – цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Клаузула – (лат. *clausula* – завершення, застереження) – викладена окремою статтею закону певна умова, окреме (особливе) положення іншого нормативного акта (статуту, інструкції), окрема умова договору (угоди), заповіту тощо, якими обумовлюються певні обставини, пов'язані із застосуванням нормативно-правового акта чи виконанням приписів іншого документа, що має юридичне значення; спеціальна постанова або застереження, що додається до договору.

Колізійна норма – норма, що визначає право якої держави може бути застосоване до правовідносин з іноземним елементом

Колізійне право – сукупність норм, що вирішують колізії між законами різних держав; **к. п.** є складовою міжнародного приватного права.

Коносамент – документ, що регулює правовідносини між перевізником та одержувачем вантажу, свідчить про прийняття перевізником вантажу, відомості про який наведено в коносаменті, та є одним з документів, що підтверджують наявність і зміст договору морського перевезення.

Консул – посадова особа, призначена однією державою до іншої держави (держави перебування) для здійснення на її території (консульському окрузі) консульських функцій.

Консульська легалізація документів – процедура підтвердження дійсності оригіналів офіційних документів або засвідчення справжності підписів посадових осіб, уповноважених засвідчувати підписи на документах, а також дійсності відбитків штампів, печаток, якими скріплено документ.

Конфлікт кваліфікацій – відмінність у тлумаченні однакових понять, що містяться в колізійних нормах різних держав.

Культурні цінності – об’єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України.

Міжнародна організація праці (МОП) – заснована в 1919 р., є спеціалізованою установою ООН. Мета МОП – досягнення загального і міцного миру на основі соціальної справедливості та покращення існуючих умов праці шляхом регламентації робочого часу, включаючи встановлення максимальної тривалості робочого часу і робочого тижня; набору робочої сили та боротьби з безробіттям; встановлення гарантій зарплати, що забезпечує достатні умови життя.

Міжнародна організація цивільної авіації (англ. *International Civil Aviation*) – єдина міждержавна організація в галузі повітряних сполучень, спеціалізована установа системи ООН. Заснована Чиказькою конвенцією міжнародної цивільної авіації (1944), яка є статутом організації.

Міжнародна підсудність – компетенція судів певної держави з вирішення спору з “іноземним елементом”.

Міжнародна торгова палата (англ. *International Chamber of Commerce*) – міжнародна організація, яка має на меті підтримку й розвиток міжнародної торгівлі й глобалізації. Членами цієї організації є країни, до яких МТП має доступ через свої національні комітети. В Україні діє Торгово-промислова палата України.

Міжнародне перевезення – переміщення товарів з перетином державного кордону; з території України – на територію іноземної держави; з території іноземної держави – на територію України; транзитом через територію України.

Міжнародне приватне право – самостійна галузь національного права, яка є системою колізійних та уніфікованих матеріально-правових норм, що регулюють приватні та цивільно-процесуальні відносини, ускладнені іноземним елементом.

Міжнародний інститут з уніфікації приватного права (Institut international pour unification du droit prive; International Institute for the Unification of Private Law), УНІДРУА (UNIDROIT) – незалежна міжнародна організація, утворена у

1926 р. з метою вивчення шляхів гармонізації та координації процесів уніфікації приватного права у різних державах або групах держав і поступового прийняття країнами світу єдиної системи приватного, права

Міжнародний комерційний арбітраж – 1) недержавний юрисдикційний орган, різновид третейських судів, призначений для вирішення зовнішньоекономічних спорів; 2) особливий спосіб врегулювання зовнішньоекономічних спорів, основними перевагами якого порівняно із розглядом спорів у державних судах є конфіденційність, спеціалізація арбітрів, більш швидкий і демократичний розгляд справи.

Міжнародний цивільний процес – сукупність і система правових норм, що містяться у внутрішньому праві держави і в міжнародних договорах за участю цієї держави, які регулюють цивільно-процесуальні відносини між іноземними судами та учасниками процесу, один з яких є іноземною особою (іноземці, особи без громадянства, іноземні підприємства, установи, організації, іноземні держави та міжнародні організації), при здійсненні правосуддя з цивільних справ і наданні міжнародної правової допомоги.

Надімперативні норми (норми безпосереднього застосування; mandatory rules) – особлива категорія імперативних норм права, що застосовуються для регулювання приватноправових відносин з іноземним елементом, незалежно від того, яке право обране сторонами правовідносин на підставі принципу автономії волі або судовим чи арбітражним органом на підставі колізійних норм.

Національний режим – режим, за яким юридичним і фізичним особам (громадянам) однієї держави на території іншої держави надаються такі самі права і пільги, якими користуються її юридичні та фізичні особи; н. р. може надаватися як за внутрішнім законом, так і за міжнародним договором.

Негативні колізії – жодна держава, з якою пов'язані певні правовідносини, не розглядає їх як предмет регулювання свого власного права. Саме негативні колізії є підставою виникнення інституту зворотного відсилання.

Обсяг колізійної норми – частина колізійної норми, що містить вказівку на ті відносини, які потребують правового врегулювання.

Обхід закону – застосування до правовідносин з іноземним елементом права іншого, ніж право, передбачене відповідним законодавством

Офшорна зона – країна чи територія, де встановлено пільговий режим оподаткування для певних категорій компаній. Критерії віднесення тієї чи іншої території до категорії офшорної зони розробляються різними міжнародними інституціями, зокрема, Міжнародним валютним фондом. Перелік офшорних зон регулярно оприлюднюється Кабінетом Міністрів України.

Парантелла – у зарубіжному спадковому праві група кровних родичів, що має спільних предків. Перша п. включає самого спадкодавця та його низхідних родичів, друга – батьків та їх низхідних родичів і т.д.

Позитивні колізії – дві й більше держави розглядають певні правовідносини з участю іноземного елемента як предмет регулювання свого власного права.

Правова допомога – передбачена спеціальними міжнародними двосторонніми чи багатосторонніми угодами допомога, що надається на засадах взаємності установами юстиції договірних сторін шляхом проведення процесуальних дій, виконання судових доручень, визнання та виконання судових рішень, вручення судових та позасудових документів та ін.

Правова кваліфікація – визначення права, що підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом

Правові звичаї – санкціоноване і забезпечуване державою звичаєве правило поведінки

Прецедент – об'єктивне (виражене зовні) рішення державного органу в конкретній справі, якому надаються безумовна обов'язковість, нормативна впорядкованість і поширення чинності при вирішенні всіх наступних аналогічних справ.

Прив'язка колізійної норми – частина колізійної норми, що містить вказівку на закон (тобто правову систему, правопорядок), за допомогою якого і будуть урегульовані зазначені відносини.

Пророгаційна угода – угода між сторонами цивільного процесу, в силу якої спір, непідсудний за загальними диспозитивними нормами про підсудність, стає підсудним.

Режим найбільшого сприяння – негайне і безумовне надання будь-якої переваги, сприяння, привілею чи імунітету, наданих стосовно будь-якого товару, що походить з будь-якої держави, аналогічному товару, який походить з території держав – членів СОТ або держав, з якими укладено двосторонні або регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння.

Репудіація (*repudiatio*, лат. – відмова) – у зарубіжному сімейному праві розлучення на підставі заяви чоловіка.

Реторсії – правомірні обмежувальні заходи, що вживаються державою у відповідь на аналогічні заходи іншої держави.

Розщеплення колізійної норми – поширене в МПП явище, коли правовідносини в цілому підпорядковуються одному правопорядку, а окремі питання – іншому

Транснаціональна корпорація (ТНК) – особливий вид корпорації, яка значну частину своєї господарської діяльності здійснює на світовому ринку через власні закордонні філії та дочірні підприємства.

Трудова міграція – переміщення працездатної особи на територію держави, громадянином якої вона не є та в якій постійно не проживає, з метою здійснення оплачуваної трудової діяльності.

Уніфікація законодавства (від лат. *unus* – один і *facio* – роблю) – у МПП встановлення шляхом угод між державами однакових за змістом цивільно-правових норм, що регулюють певну галузь правовідносин.

Чартер – договір фрахтування на перевезення морським і річковим транспортом вантажів, відповідно до якого перевізник (фрахтовик) зобов'язується за умови надання всього судна, його частини або визначених вантажних приміщень доставити вантаж у порт призначення та передати особі, уповноваженій на одержання вантажу, а відправник (фрахтувальник) – заплатити за перевезення вантажу встановлену плату (фрахт).

Шкала Кегеля – гнучка система колізійних привязок, яка дозволяє ефективно вирішувати колізійні проблеми, що виникають у сфері сімейного права. Значне поширення отримала практика взаємного запозичення *ш. К.* у внутрішньому законодавстві багатьох європейських країн.

Основні латинські терміни та вирази

Abandono – відмова

Cautio judicatum solvi – забезпечення сплати судових
видатків

Civis Romānus – громадянин Риму

Comitas gentium – міжнародна ввічливість

Corpus juris civilis – Кодекс Юстиніана

Forum arresti – суд місця арешту /опису майна

Forum contractus – суд місця укладання договору

Forum delicti – суд місця скоєння делікту

Forum legis – суд, зазначений у законі

Forum regit processum – процесуальне право підпоряд-
ковується закону суду

Fraus omnia corrumpit – обхід закону породжує недійс-
ність акта в цілому

Hostis – ворог, іноземець

Immunitas – звільнення від обов'язків, пільга

Jus civile – цивільне право

Jus gentium – право народів

Lex arbitri – закон, обраний арбітрами

Lex causae – закон, що регулює сутність правовідносин

Lex domicilii – закон місця проживання особи

Lex fori – закон місця розгляду справи

Lex loci actus – закон місця здійснення акта

Lex loci celebrationis – закон місця укладання шлюбу

Lex loci contractus – закон місця укладання договору

Lex loci delicti commissi – закон місця вчинення право-
порушення

Lex loci laboris – закон місця виконання роботи

Lex loci solutionis – закон місця платежу або виконання
зобов'язання

Lex patriae – закон громадянства особи

Lex personalis – особистий закон фізичної особи

Lex rei sitae – закон місця знаходження майна

Lex societatis – особистий закон юридичної особи

Lex voluntatis – закон, обраний сторонами

Peregrinus – іноземний, чужий

Perpetuatio fori – принцип неприпустимості змінення
підсудності.

ПОТОЧНИЙ (МОДУЛЬНИЙ) ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Курс	Напря́м, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу (структура залікового кредиту)
Кількість кредитів ECTS: 2,5	Галузь знань 0304 “Право”	Обов’язкова:
Модулів: 3	другий (магістерський) освітньо- кваліфікаційний рівень	Модуль I Лекції: 30 Практичні заняття: 14
Змістових модулів: 3	напря́м підготовки (спеціальність) 8.03040101 “Правознавство”	Модуль II Індивідуальна робота: 4
Загальна кількість годин: 90		Модуль III Самостійна робота: 42 Вид контролю: поточний модульний контроль, іспит.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Оцінювання знань студентів з міжнародного приватного права здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю (ПМК). Загальним об’єктом оцінювання є засвоєння відповідних частин навчальної програми дисципліни “Міжнародне приватне право”.

Завданням ПМК є перевірка розуміння та опанування навчального матеріалу змістового модуля, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь застосовувати отримані знання з міжнародного приватного права при вирішенні професійних завдань.

Об'єктами ПМК знань з міжнародного приватного права є систематичність та активність роботи студентів, успішність на семінарських заняттях, виконання модульних контрольних завдань.

Оцінювання результатів ПМК здійснюється викладачем наприкінці вивчення кожного змістового модулю.

Максимальна кількість балів, які можна отримати з предмета за підсумками семестру (з урахуванням іспиту), становить 100 балів: по 15 балів за кожний модуль, 5 балів за індивідуальну роботу, 50 – за іспит. Мінімальна кількість балів за перший модуль – 5.

Модульні контрольні завдання можуть бути у формі тестів (з використанням комп'ютерних технологій), теоретичних питань і відповідей на них, практичних завдань і їх розв'язання, індивідуальних завдань тощо.

Конкретний перелік тестів, питань та завдань, порядок і час їх складання, критерії оцінювання визначаються кафедрою і доводяться до відома студентів заздалегідь, до початку занять.

Підсумковий бал за результатами ПМК виставляється під час останнього семінарського заняття відповідного семестру.

У разі невиконання завдань ПМК з об'єктивних причин студенти мають право за дозволом деканату або викладача скласти їх не пізніше останнього семінарського заняття. Час та порядок складання визначається деканатом разом із кафедрою.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота – вид позааудиторної роботи навчального характеру, спрямованої на вивчення програмного матеріалу курсу, яка полягає в тому, що студент має самостійно опрацювати конспекти лекцій, рекомендовану літературу, нормативні акти, матеріали емпіричних досліджень до тем, що виносяться на практичні заняття.

Формами самостійної роботи є:

- виконання домашніх завдань;
- доопрацювання матеріалів лекцій;
- робота в інформаційних мережах;
- опрацювання додаткової літератури;
- складання конспектів тем, що виносяться для самостійного вивчення.

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Відповідно до вимог “Положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців” індивідуальна робота студентів з курсу “Міжнародне приватне право” передбачає поглиблене вивчення навчального матеріалу шляхом виконання певних завдань: написання реферату за вузькоспеціальною проблематикою, складання термінологічних словників, тематичних кросвордів; участі у роботі студентського наукового гуртка; перекладу матеріалів іноземною мовою за тематикою МПП, підготовки й опублікування наукової статті, тез наукової доповіді, повідомлення на студентських наукових конференціях; представлення наукових робіт з міжнародного приватного права на Всеукраїнський конкурс наукових студентських робіт.

Вибір видів індивідуальної роботи здійснюється на альтернативній основі за власними інтересами і за попереднім узгодженням з викладачем. Організацію, контроль та оцінку якості виконання індивідуальної роботи здійснює куратор, закріплений кафедрою за студентською навчальною групою. За індивідуальну роботу студент має можливість отримати максимум 5 балів.

Оптимальний обсяг: *анотації з прочитаної додаткової літератури* – до 10 с.; *перекладу текстів з іноземної мови* – до 10 с.; *реферату за вузькоспеціальною проблематикою* – до 15 с.; *публікації тез доповідей* – до 5 с., *наукової доповіді* – до 20 с., *курсової роботи* – до 30 с. Текст індивідуальної роботи має бути роздрукований на аркушах паперу формату А4, 14 кеглем, шрифт – Times New Roman, через 1,5 інтервали без перенесень. Параметри сторінки: ліве поле – 2,5 см, праве – 1,5 см, верхнє та нижнє – 2 см, абзацний відступ – 1,25 см.

Диференціація балів за індивідуальну роботу:

- переклад текстів з іноземної мови – 4
- публікація тез доповіді – 4
- реферат за вузькоспеціальною темою – 5
- презентація підготовленої наукової доповіді – 5

- представлення наукової роботи з МПП на Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт – 5

- публікація статей – 5

Індивідуальна робота подається для перевірки та оцінювання за 15 днів до початку екзаменаційної сесії.

У разі виявлення в індивідуальних роботах академічного плагіату – навмисного відтворення під своїм іменем без посилання на автора чужого твору, опублікованого на паперовому або електронному носії, викладач попереджає студента та інформує службовою запискою завідувача кафедри. Індивідуальна робота, що містить академічний плагіат, не зраховується.

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Предмет міжнародного приватного права.
2. Колізійно-правовий метод регулювання.
3. Матеріально-правовий метод регулювання.
4. Система МПП як галузі права та навчальної дисципліни.
5. Співвідношення МПП з іншими галузями національного права та міжнародним правом.
6. Розвиток науки МПП у країнах Європи.
7. Поняття та види джерел МПП.
8. Міжнародні договори як джерела МПП.
9. Багатосторонні та двосторонні договори про надання правової допомоги.
10. Внутрішнє (національне) законодавство як джерело МПП.
11. Значення кодифікації норм внутрішнього права в галузі МПП, її види.
12. Сфера застосування та структура Закону України “Про міжнародне приватне право”.
13. Правовий звичай як джерело МПП.
14. Значення судової та арбітражної практики і доктрини у регулюванні відносин МПП.
15. Концепція *lex mercatoria*, її вплив на судову та арбітражну практику.
16. Поняття та види уніфікації та гармонізації норм міжнародного приватного права.
17. Поняття та структура колізійної норми.
18. Застосування права держав із множинністю правових систем.
19. Загальна класифікація колізійних норм.
20. Основні формули прикріплення. “Жорсткі” та “гнучкі” колізійні прив’язки.
21. Автономія волі сторін.
22. Конфлікт кваліфікацій. Вирішення проблеми конфлікту кваліфікацій у національній доктрині МПП.
23. Поняття зворотного відсилання та відсилання до права третьої країни.

24. Інститут “обходу закону” в МПП.
25. Правила встановлення змісту норм іноземного права відповідно до Закону України “Про міжнародне приватне право”.
26. Інститут публічного порядку в МПП.
27. Імперативні норми закону суду та закону третьої держави.
28. Взаємність і реторсії.
29. Поняття “особистий закон фізичної особи” та сфера його дії.
30. Колізійні аспекти подвійного громадянства та безгромадянства фізичних осіб.
31. Особливості правового статусу іммігрантів, біженців та осіб, яким надано політичний притулок в МПП.
32. Особливості визнання іноземця обмежено дієздатним та недієздатним.
33. Колізійні аспекти опіки та піклування.
34. Оголошення іноземця безвісно відсутнім чи померлим та його наслідки в Україні і за кордоном.
35. Поняття особистого закону юридичної особи, сфера його дії.
36. Критерії визначення особистого закону юридичної особи.
37. Організаційно-правові форми діяльності іноземних юридичних осіб в Україні. Представництва та філії.
38. Основні проблеми правового статусу транснаціональних корпорацій в міжнародному приватному праві.
39. Проблеми, пов’язані з правовим регулюванням господарської діяльності компаній, розташованих в офшорних зонах.
40. Міжнародні юридичні особи.
41. Особливості правового становища держави в міжнародному приватному праві.
42. Поняття “іmunітет держави” в МПП. Теорії абсолютного, функціонального та обмеженого іmunітету, їх вплив на формування національного законодавства про іmunітет іноземних держав.

43. Види імунітету держав у МПП.
44. Міжнародні договори щодо імунітету держав. Норми про імунітет іноземної держави в законодавстві України.
45. Колізійні питання права власності.
46. Колізійні питання права власності та інших речових прав на рухоме майно та майно, що перебуває в дорозі.
47. Правове регулювання іноземних інвестицій у міжнародному приватному праві. Гарантії майнових прав іноземних інвесторів в угодах СОТ.
48. Правове становище власності України за кордоном.
49. Територіальний характер інтелектуальної власності та особливості її регулювання в міжнародному приватному праві.
50. Стокгольмська конвенція Всесвітньої організації інтелектуальної власності 1967 р.
51. Міжнародно-правова охорона авторських прав.
52. Особливості міжнародно-правової охорони прав промислової власності.
53. Загальна характеристика Угоди СОТ щодо торговельних аспектів прав інтелектуальної власності.
54. Колізійне регулювання форми правочину в МПП.
55. Колізійне регулювання змісту договору в МПП.
56. Сфера дії права, що застосовується до договору в МПП.
57. Уніфікація правового регулювання в галузі міжнародних комерційних угод. Віденська конвенція ООН “Про договори міжнародної купівлі-продажу товарів”.
58. Право, що застосовується до договору споживання.
59. Міжнародні транспортні організації та їх роль в уніфікації законодавства про міжнародні перевезення.
60. Міжнародні морські перевезення. Конвенція ООН про морське перевезення вантажів 1978 р.
61. Міжнародні залізничні перевезення. Угода про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) 1980 р.
62. Міжнародні автомобільні перевезення. Конвенція про договори міжнародного дорожнього перевезення вантажів (КДПВ) 1956 р.

63. Міжнародні повітряні перевезення. Монреальська конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень від 28 травня 1999 р.

64. Міжнародні річкові перевезення. Будапештська конвенція про договір перевезення вантажів внутрішніми водними шляхами від 22 червня 2001 р.

65. Міжнародні змішані перевезення. Конвенція ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів від 24 травня 1980 р.

66. Види позадоговірних зобов'язань, ускладнених *іноземним елементом*, та колізійні підходи до їх регулювання. Сфера дії права, що підлягає застосуванню до зобов'язань, які виникли внаслідок завдання шкоди.

67. Право, що застосовується до відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

68. Роль міжнародних угод у колізійно-правовому регулюванні зобов'язань із завдання шкоди.

69. Представництво, довіреність та позовна давність у міжнародному приватному праві.

70. Колізійне регулювання міжнародних трудових відносин.

71. Міжнародно-правове регулювання праці. Роль конвенцій Міжнародної організації праці (МОП).

72. Працевлаштування іноземців в Україні.

73. Трудові права українських громадян за кордоном.

74. Особливості правового регулювання шлюбно-сімейних відносин у праві різних держав.

75. Колізійне регулювання укладання шлюбу в МПП.

76. Колізійне регулювання правових наслідків шлюбу. Форма вибору права до правових наслідків шлюбу.

77. Майнові відносини подружжя в міжнародному приватному праві.

78. Міжнародне усиновлення та його наслідки. Функції консульських установ України за кордоном у галузі усиновлення та опіки й піклування.

79. Аліментні зобов'язання в міжнародному приватному праві. Приєднання України до Нью-Йоркської конвенції 1956 р. про стягнення аліментів за кордоном.

80. Основні колізії у спадкуванні за МПП.
81. Колізійні норми спадкового права в законодавстві України.
82. Міжнародно-правове регулювання спадкових відносин.
83. Спадкові права українських громадян за кордоном. Роль консульських установ України за кордоном у сфері захисту спадкових прав громадян України.
84. Правовий режим відумерлої спадщини у міжнародному приватному праві.
85. Процесуальна правоздатність і дієздатність іноземних осіб в Україні.
86. Судовий імунітет та його види. Джерела регулювання імунітету в трансграничних відносинах. Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності.
87. Участь України в міжнародних договорах щодо підсудності справ з *іноземним елементом*. Міжнародна підсудність у праві України та в праві зарубіжних країн.
88. Визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні.
89. Вручення судових документів за кордоном. Джерела регулювання та основні способи транскордонної доставки судових документів. Колізійні проблеми отримання доказів за кордоном.
90. Міжнародне приватне право в діяльності міжнародного комерційного арбітражу.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Наведені нижче критерії оцінювання знань і умінь при проведенні ПМК та підсумкового контролю доводяться до відома студентів на початку вивчення навчальної дисципліни “Міжнародне приватне право”.

При застосуванні критеріїв учасникам навчального процесу слід керуватися такими документами: “Положенням про організацію навчального процесу в вищих навчальних закладах”, затвердженим наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 р. № 161; “Положенням про кредитно-модульну систему організації навчального процесу”, затвердженим наказом ректора від 27 травня 2006 р. № 68-А; “Положенням про моніторинг знань студентів академії з урахуванням вимог Болонського процесу”, затвердженим наказом ректора від 21 листопада 2010 р. № 189; “Положенням про критерії оцінювання знань і умінь студентів Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого” при проведенні поточного модульного контролю, підсумкового контролю та державної атестації”, затвердженим наказом ректора від 26 червня 2012 р. № 93.

Критерії оцінювання знань і умінь студентів при ПМК

Завданням ПМК є перевірка розуміння та засвоєння певного матеріалу, умінь і навичок самостійного дослідження питань теми з використанням додаткової навчальної і монографічної літератури, здатності осмислити зміст теми чи розділу.

При оцінюванні враховується:

- а) відвідування практичних занять;
- б) робота на практичних заняттях;
- в) результати виконання контрольних завдань із відповідного змістового модуля.

Визначення рівня знань і умінь студентів на практичних заняттях здійснюється на підставі результатів оцінювання:

- а) повноти та ґрунтовності відповідей на питання плану практичного заняття, а також на питання, поставлені викладачем;

б) уміння обґрунтувати свою точку зору при обговореннях, використання основної і додаткової літератури за темою заняття;

в) повноти і переконливості наведених доводів при обговоренні питань та завдань, запропонованих викладачем;

г) знання альтернативних точок зору щодо обговорюваних питань, історичної ретроспективи розробки питання в науці тощо.

Критерії оцінювання знань і умінь студента (стосовно кожного ЗМ) мають відповідати табл. 1.

Таблиця 1

Навчальна дисципліна	Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Міжнародне приватне право	Модуль-ний*	15	<ul style="list-style-type: none">- ініціативне та творче ставлення до виконання завдань;- правильні та обґрунтовані відповіді на практичних заняттях із застосуванням ілюстративного матеріалу та науково-технічних засобів;- високий рівень засвоєння теоретичного матеріалу ЗМ;- вивчення окремих тем, які не викладаються в лекційному курсі;- опанування додаткової літератури за темами ЗМ;- участь у студентській науковій роботі з МПП.
		13	<ul style="list-style-type: none">активна та успішна участь у роботі на практичних заняттях;- правильні та обґрунтовані відповіді на практичних заняттях;- високий рівень засвоєння теоретичного матеріалу ЗМ;

* При проведенні модульного контролю відвідування практичних занять – обов'язкове.

			<ul style="list-style-type: none"> - вивчення додаткової літератури з тем ЗМ; - участь у студентській науковій роботі МПП.
		11	<ul style="list-style-type: none"> - активна, однак не завжди успішна участь у роботі на практичних заняттях; - хороший рівень опанування теоретичного матеріалу ЗМ, засвоєння переважної більшості понять за темами ЗМ, системність знань; - вивчення додаткової літератури за більшістю тем ЗМ.
		10	<ul style="list-style-type: none"> - не завжди активна й успішна участь у роботі на практичних заняттях; - хороший рівень опанування теоретичного матеріалу ЗМ; засвоєно менше половини понять за темами ЗМ, проте знання мають системний характер; - вивчення додаткової літератури лише за окремими темами ЗМ.
		8	<ul style="list-style-type: none"> - пасивність та низький рівень успішності у роботі на практичних заняттях; - низький рівень засвоєння теоретичного матеріалу ЗМ; засвоєно лише деякі поняття за темами ЗМ, студент простежує окремі зв'язки між засвоєними поняттями.
		7	<ul style="list-style-type: none"> - пасивність та низький рівень успішності у роботі на практичних заняттях; - низький рівень засвоєння теоретичного матеріалу ЗМ; засвоєно окремі поняття за темами.

Критерії оцінювання знань і умінь студентів при підсумковому контролі

Іспит з навчальної дисципліни “Міжнародне приватне право” провадиться в усній формі за екзаменаційними білетами з вузлових питань, що потребують творчої відповіді та уміння використовувати отримані знання.

Конкретний перелік питань та завдань, що охоплюють весь зміст навчальної дисципліни, визначається кафедрою і доводиться до студентів на початку навчального року. До екзаменаційного білета включаються, як правило, три питання.

Результати відповіді на іспиті оцінюються в діапазоні від 0 до 50-ти балів. При проведенні іспиту оцінка повинна бути кратна 5 (0, 25, 30, 35, 40, 45, 50).

Критерії оцінювання знань і умінь студента мають відповідати параметрам, наведеним у табл. 2.

Таблиця 2

Навчальна дисципліна	Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Міжнародне приватне право	Підсумковий (іспит)	50	- повні, правильні та обґрунтовані відповіді на всі питання екзаменаційного білета, а також на додаткові питання; - орієнтування у додатковій літературі.
		45	- одна-дві неточності у відповідях на два з трьох основних питань екзаменаційного білета; - знання окремих додаткових літературних джерел.
		40	- відповіді на всі основні питання екзаменаційного білета містять деякі неточності; - рівень знань у межах навчальної

			програми, але з недостатнім опануванням додаткової літератури.
		35	<ul style="list-style-type: none"> - у відповідях на основні питання екзаменаційного білета наявні три-чотири помилки у формулюваннях; - знання неглибокі, з окремими прогалинами; - суттєві неточності, прогалини та помилки у відповідях на додаткові питання.
		30	<ul style="list-style-type: none"> - у відповідях на основні питання екзаменаційного білета наявні понад чотири помилки; - знання з питань екзаменаційного білета характеризується прогалинами, несистемністю, часто помилковістю їх розуміння; - відповіді на додаткові питання часткові або відсутні.
		25	<ul style="list-style-type: none"> - відповіді на питання екзаменаційного білета містять значну кількість принципових помилок; - суттєві прогалини в знаннях основного навчально-програмного матеріалу; - повністю відсутня відповідь по суті одного або двох з трьох основних питань екзаменаційного білета, а також на додаткові питання до них.
		0	<ul style="list-style-type: none"> - повністю відсутні відповіді по суті всіх трьох основних питань екзаменаційного білета, а також на додаткові питання.

До відомості обліку підсумкової успішності студента заносяться сумарні результати у балах: поточного модульного контролю, індивідуальної роботи та підсумкового контролю знань.

Підсумкова оцінка з предмета заноситься до відомості обліку та залікової книжки згідно зі шкалою, як показано нижче.

Критерії підсумкової оцінки

Оцінка за шкалою ECTS	ВИЗНАЧЕННЯ	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90-100
B	дуже добре – вище середнього рівня, з кількома помилками	4	80-89
C	добре – у цілому правильна відповідь, з певною кількістю значних помилок		75-79
D	задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70-74
E	достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60-69
FX	незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	35-59
F	незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		1-34

СПИСОК НОРМАТИВНИХ АКТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 29. – Ст. 1694.

Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 р. // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 35. – Ст. 2317.

Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999 р. №1039-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 44. – Ст. 391.

Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 19-20. – Ст. 179.

Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – № 47-52. – Ст. 349.

Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності від 02.12.2004 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_e50

Положення про Спадковий реєстр [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_678

Європейська конвенція про імунітет держав (ETS №74) від 16.05.1972 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_060

Міжнародна конвенція з уніфікації деяких правил щодо накладення арешту на морські судна від 10.05.1952 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_g89

Про Порядок здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України: Указ Президента України від 25.06.2002 р. № 581/2002 // Уряд. кур'єр. – 2002. – № 118.

Конвенція ООН про морське перевезення вантажів від 31.03.1978 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_391

Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил

про коносамент від 25.08.1924 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_221

Конвенція ООН про морське перевезення вантажів від 31.03.1978 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_391

Афінська конвенція про перевезення морем пасажирів та їх багажу 1974 р. і Протокол 1976 р. до неї // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 61. – Ст. 2436.

Угода про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) від 09.05.1980 р., ратифікована Україною 05.03.2003 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/943-15>

Угода про міжнародне залізничне вантажне сполучення (УМВС) від 01.11.1951 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/998_011

Угода про міжнародне пасажирське сполучення (УМПС) від 01.11.1951 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/998_014

Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів (КДПВ) від 19.05.1956р., ратифікована Україною 01.08.2006 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_234

Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) від 14.11.1975 р. Офіц. вісн. України. – 2007. – № 3. – Ст. 138.

Монреальська конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень від 25.08.1999 р., ратифікована Україною 17.12.2008 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_594

Чиказька конвенція про міжнародну цивільну авіацію від 07.12.1944 р., ратифікована Україною 10.08.1992 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_038

Варшавська конвенція для уніфікації деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень від 12.10.1929 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_181

Будапештська конвенція про договір перевезення вантажів внутрішніми водними шляхами від 22.06.2001 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_998

Конвенція ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів від 24.05.1980 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_189

Статут Міжнародної Організації Праці [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=993_154

Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 16. – Ст. 146.

Європейська конвенція про усиновлення дітей від 27.11.2008 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a17

Конвенція про колізії законів, які стосуються форми заповітів (Про приєднання до Конвенції з застереженнями. Див.: Закон № 1772-VI (1772-17) від 17.12.2009). [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_424

Конвенція про запровадження системи реєстрації заповітів, ратифікована із застереженням згідно із Законом № 2490-VI від 10.07.2010 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_678

Бурлай О. Є. Правовідносини подружжя в міжнародному приватному праві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. Є. Бурлай; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 182 с.

Довгерт А. С. Договір у міжнародному приватному праві / А. С. Довгерт // Право України. – 2012. – № 9. – С. 226-235.

Деркач Т. Міжнародні перевезення: вплив Правил Інко-термс / Т. Деркач // Бизнес: зб. систематизир. законодавства. – 2011. – № 6 (черв.). – С. 21-23.

Діковська І. Окремі аспекти тлумачення міжнародних комерційних договорів / І. Діковська // Право України. – 2013. – № 7. – С. 103-112.

Довгерт А. С. Наука міжнародного приватного права в незалежній Україні (1991-2012) / А. С. Довгерт // Право України. – 2013. – № 7. – С. 12-25.

Довжук О. В. Правове регулювання міжнародних приватних трудових відносин на сучасному етапі (матеріально-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. В. Довжук // Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006.

Європейська конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів від 24.11.1977 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_307

Задорожна С. М. Автономія сторін в міжнародному приватному праві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / С. М. Задорожна. – Чернівці, 2006.

Калакура В. Я. Колізійне регулювання укладення шлюбу за участю іноземного елемента / В. Я. Калакура // Юрид. Україна. – 2009. – № 10. – С. 127-134.

Комарук І. А. Шляхи вирішення питань, пов'язаних з міжнародним усиновленням: Гаазька Конвенція про захист прав дітей та співробітництво щодо усиновлення від 29 трав. 1993 р. / І. А. Комарук // Держава і право: юрид. і політ. науки. – Вип. 48. – К.: Ін-т держави і права НАН України, 2010. – С. 572-577.

Калакура В. Проблеми колізійного регулювання сім'ї та шлюбу в міжнародному приватному праві / В. Калакура // Право України. – 2013. – № 7. – С. 145-153.

Буковецька Н. Транснаціональна сім'я. Поняття, колізійні прив'язки застосовувані до транснаціональних сімейних відносин / Н. Буковецька // Юрид. вісн. України. – 2012. – № 13-14 (7-13 квіт.). – С. 12.

Кармаза О. О. Міжнародно-правовий аналіз спадкування за заповітом // Акт. пробл. міжнар. відносин: зб. наук. пр. – Вип. 41. – Ч. I. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; Ін-т міжнар. відносин, 2003. – С. 138-139.

Кармаза О. О. Законодавче врегулювання колізійних питань спадкових правовідносин / О. О. Кармаза // Підприємництво, госп-во і право. – № 11. – 2003. – С. 108-109.

Кисіль В. Спадкові відносини в сучасному міжнародному приватному праві / В. Кисіль. // Право України. – 2013. – № 7. – С. 154-182.

Кисіль В. І. Сучасні тенденції кодифікації міжнародного приватного права / В. І. Кисіль // Право України. – 2014. – № 2. – С. 89-104.

Шевчук С. В. Нормативність актів судової влади: еволюція думок у вітчизняному правознавстві / С. В. Шевчук // Право України. – 2013. – № 1. – С. 117-132.

Комаров В. В. Международный коммерческий арбитраж / В. В. Комаров, В. Н. Погорецкий. – Х.: Право, 2009. – 164 с.

Коссак В. Проблеми застосування Віденської конвенції про міжнародні договори купівлі-продажу 1980 р. / В. Коссак // Право України. – 2013. – № 7. – С. 91-102.

Нешатаева Т. Н. Международный гражданский процесс / Т. Н. Нешатаева. – М.: Норма, 2000. – 165 с.

Кравцов С. О. Міжнародний комерційний арбітраж та національні суди: моногр. / С. О. Кравцов; НЮУ ім. Я. Мудрого. – Х. : Право, 2014. – 232 с.

Маркова О. В. Алиментные обязательства в международном частном праве / О. В. Маркова // Международное публичное и частное право. – 2011. – № 3. – С. 24-29.

Медведев И. А. Международное частное право и нотариальная деятельность / И. А. Медведев.– М.: Волтерс Клувер. – 2005. – 272 с.

Мельник О. М. Правова охорона знаків для товарів і послуг в Україні. Міжнародний комерційний арбітраж в Україні: теорія та законодавство / Торгово-пром. палата України; під заг. ред. І. Г. Побірченка. – К.: Ін Юре, 2007. – С. 97-106.

Мережко А. А. Наука международного частного права: история и современность / А. А. Мережко.– К.: Таксон, 2006. – 356 с.

Мережко О. О. Проблеми теорії міжнародного та приватного права / О. О. Мережко. – К. : Юстиніан, 2010. – 320 с.

Методологія міжнародного приватного права / А. С. Довгерт, О. О. Мережко // Методологія приватного права: за матеріалами наук.-теорет. конф., м. Київ, 30 трав. 2003 р. – К.:

Юрінком Інтер / за ред.: О. Д. Крупчана, М. М. Сібільова, І. В. Спасибо-Фатєєва, 2003. – С. 354-365.

Мережко А. А. Транснаціональне торговельне право (lex mercatoria) / А. А. Мережко. – К.: Таксон, 2002. – 464 с.

Міжнародне приватне право: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / за ред. В. П. Жушмана та І. А. Шуміло. – Х.: Право, 2012. – С. 11-24.

Михайлів М. Особливості колізійного регулювання права власності та інших речових прав у міжнародному приватному праві / М. Михайлів // Право України. – 2013. – № 7. – С. 71-81.

Погребняк С. Вплив судової практики на юридичні акти в романо-германській правовій сім'ї / С. Погребняк // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2003. – № 4. – С. 92.

Покрещук О. О. Правове регулювання міжнародної торгівлі у контексті норм і правил ГАТТ/СОТ / О. О. Покрещук. – К.: Зовнішня торгівля, 2003. – 511 с.

Романадзе Л. Д. Товарний знак в міжнародному частинному праві: поняття і ідентифікаційні ознаки / Л. Д. Романадзе // Держава і право: зб. наук. пр.: [юрид. і політ. науки]. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2005. – Вип. 28. – С. 435-44.

Руда О. Правовий режим майна подружжя в міжнародному приватному праві / О. Руда // Акт. пробл. міжнар. відносин / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; Ін-т міжнар. відносин. – К.: Ін-т міжнар. відносин, 2010. – Вип. 88. – Ч. 1. – С. 116-119.

Степанюк А. А. Міжнародне приватне право: підруч. / А. А. Степанюк. – Х.: Кроссруд, 2008. – С. 610.

Стоянова Т. А. Розгляд судами справ про усиновлення у світлі ратифікації Європейської конвенції про усиновлення дітей / Т. А. Стоянова // Акт. пробл. держави і права: зб. наук. пр. / Нац. ун-т “Одеська юрид. акад.” – О.: Юрид. літ., 2012. – Вип. 66. – С. 371-375.

Фединяк Г. С. Визначення ознак і поняття транснаціональних корпорацій вченими у міжнародному праві та міжнародному приватному праві / Г. С. Фединяк // Держава і право: юрид. і політ. науки. – Вип. 39. – 2008. – С. 586-591.

Цірат Г. Міжнародне приватне повітряне право / Г. Цірат // Право України. – 2013. – № 7. – С. 113-128.

Черняк Ю. В. Сфера застосування Брюссельської конвенції про міжнародну підсудність та виконання судових рішень з цивільних і торговельних справ / Ю. В. Черняк. – Акт. пробл. міжнар. відносин: зб. наук. пр.: [у 2-х ч.]. – Вип. 31. – Ч. 2. – К.: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; Ін-т міжнар. відносин, 2002. – С. 137-142.

Чорнолуцький Р. В. Регулювання приватноправових відносин щодо участі іноземних осіб у судових інстанціях України / Р. В. Чорнолуцький // Акт. пробл. політики: зб. наук. пр. – О.: Юрид. л-ра., 2002. – Вип. 13-14. – С. 281-286.

Шершеньова О. А. Уніфікація як спосіб врегулювання відносин утримання з іноземним елементом: світовий та європейський досвід / О. А. Шершеньова // Європ. право. – 2012. – № 2. – С. 235-244.

Щокіна О. О. Правовий звичай міжнародної торгівлі як джерело міжнародного приватного права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. О. Щокіна; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2006.

Юлдашев О. Х. Міжнародне приватне право: теоретичні та прикладні аспекти / О. Х. Юлдашев. – К.: МАУП. – 2004. – 576 с.

Якубовська Н. О. Актуальні проблеми діяльності багатонаціональних компаній в Україні / Н. О. Якубовська // Держава і право: зб. наук. пр. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – Вип. 21. – С. 586-591.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	5
Програма навчальної дисципліни “Міжнародне приватне право”.....	6
Завдання до практичних занять та самостійної роботи.....	15
Основні поняття та терміни.....	45
Поточний (модульний) та підсумковий контроль знань студентів.....	54
Самостійна робота студентів.....	56
Індивідуальна робота студентів.....	57
Питання до іспиту.....	59
Критерії оцінки успішності студентів.....	64
Список нормативних актів та літератури.....	70

Навчальне видання

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**
**ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**
**“МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ
ПРАВО”**

(галузь знань 0304 “Право”,
другий (магістерський) освітньо-кваліфікаційний рівень,
напрямок підготовки (спеціальність) 8.03040101 “Правознавство”)

Укладачі: ПОГОРЕЦЬКА Наталія Вікторівна,
РАДЧУК Олександр Павлович,
СОРОКУН Віталій Миколайович,
ЧЕВИЧАЛОВА Жанна Вячеславівна,
ШУМІЛО Інеса Анатоліївна

Відповідальний за випуск *М. В. Буроменський*

Редактор *О.І. Борисенко*
Комп’ютерна верстка *А. В. Старжинської*

План 2015

Підп. до друку 2015. Вид. № 109.
Зам. № 109.